

megafon

Tiskana izdaja portala Megafon.si - št. 94 - I. IV - 3. oktober 2025

d e l a t i d o s m r t i

onstran meje

**po Hrvaškem
brez
gotovine
stran 22**

družba

**tudi oče
vpliva na razvoj
otroka
stran 19**

intervju

**»Delodajalci naj
plačujejo
enako!«
stran 14**

lokalno

**Ankarančani
proti
hrupu
stran 4**

EU bo vohunila za svojimi državljani

| Simon Smole

Svet EU bo 14. oktobra odločal o uvedbi sistema nadzora nad našimi komunikacijami. Gre za sporni predlog imenovan tudi »Chat Control« (ang. nadzor klepeta). Evropska komisija je skušala podoben ukrep sprejeti že leta 2022, a je bil v Evropskem parlamentu zavržen. Aktualni predlog je v prvotni obliki predvideval nadzor nad celotnimi komunikacijami, vključno z besedili in zvočnimi sporočili. Kompromisni predlog je omejen na nadzor vizualnega materiala – fotografij in videoposnetkov ter spletnih povezav, – ne pa tudi besedil in glasovnih sporočil. Zakonska ureditev se imenuje CSAR (Child Sexual Abuse Regulation), torej se ga poskuša podtakniti pod pretvezo boja proti spolni zlorabi otrok na spletu.

V imenu lova na nelegalne vsebine bi podjetja, ki upravljajo sporočilne aplikacije, in organi pregona dobili dostop do zasebnih sporočil navadnih državljanov. Množično skeniranje in analiziranje sporočil bi pomenilo nedopusten poseg v zasebnost in bi zamajalo temeljne vrednote, na katerih naj bi bila zgrajena naša družba. S tem se strinjajo tudi mnogi pravni strokovnjaki, med njimi pravna služba Sveta EU, ki trenutni danski predlog opisuje kot eno najnevarnejših zakonodaj EU.

Tehnološka podjetja sicer že sedaj preverjajo vsebine na svojih platformah in to

opravičujejo s preprečevanjem terorizma in zlorab avtorskih pravic. Ne preseneča tudi, da bodo iz obveznega nadzora izvzeti vladni računi, ki se uporabljajo za namene nacionalne varnosti, vzdrževanja javnega reda in miru ali v vojaške namene. Predlagateljica zakona Ursula von der Leyen, ironično sama v več zadevah (recimo Pfizer), kjer obstaja utemeljen javni interes, ni želela razkriti komunikacije s farmacevtskimi korporacijami. Evropska komisija bi torej s ciljem preprečevanja potencialnih zločinov brala naša zasebna sporočila, sama pa se ni pripravljena podvreči enakemu nadzoru.

V praksi bi vsaka fotografija, vsak videoposnetek in vsaka spletna povezava, ki jo boste v zasebnem sporočilu poslali prek aplikacij, kot so WhatsApp, Viber, Signal, Telegram, Facebook, Instagram, Dropbox ali prek elektronske pošte, samodejno skenirana. Pregled bodo izvajali z orodji za avtomatizirano prepoznavanje otroške pornografije, ki temeljijo na umetni inteligenci. Ker ta ne razume konteksta, v katerem je fotografija nastala, bi kot sporno označila tudi fotografijo golega otroka na plaži, ki bi jo njegova mama v zasebni komunikaciji s počitnic poslala otrokovemu očetu. Za vsebine, ki potencialno prikazujejo spolne zlorabe otrok, se bo sprožil protokol, ki bo omogočil, da bodo te informacije prek posebnega centra EU posredovane policiji.

Uredba zapoveduje tudi pregledovanje šifrirane komunikacije, kar je mogoče le s tehnologijo, ki prebira sporočila, še preden jih pošlješ – s programsko opremo, kakršno avtoritarni režimi, med njimi Orbánov in Vučićev, že uporabljajo za nadzor nad novinarji, aktivisti in kritiki. Nekateri celo sumijo, da bi se zbrani podatki lahko stekali k ameriškemu podjetju, kot je Palantir, kjer bi jih uporabili za učenje in izpopolnjevanje sistemov umetne inteligence.

Za potrditev na Svetu EU je potrebna kvalificirana večina, kar pomeni, da mora predlog podpreti najmanj 55 odstotkov članic, ki morajo skupaj imeti vsaj 65 odstotkov populacije. Pred dokončnim sprejetjem bi nato moral uredbo potrditi še Evropski parlament, kjer pa je potrebna navadna večina. Med državami, ki predlogu nasprotujejo, ostajajo že omejena Češka, Avstrija, Belgija, Finska, Nizozemska in Poljska, ki opozarjajo, da gre za vdor v zasebnost in množični nadzor, ki ni v skladu z njihovimi ustavami in tudi ne z evropsko zakonodajo. Še šest držav, med njimi Slovenija, pa je neodločenih oziroma svojega stališča še niso jasno predstavile. Decembra lani, ko je glasovanje o delnem splošnem pristopu glede uredbe potekalo na zasedanju sveta ministrov EU za pravosodje in notranje zadeve, je bila Slovenija vzdržana.

Slovenska ustava v 37. členu jasno ščiti tajnost pisem in drugih občil. Zagovorniki predloga želijo na naše telefone namestiti vohunsko opremo, kar pomeni, da bodo naprave manj varne, naša zasebnost pa bolj na udaru. Kar se tiče spolnih predatorjev, pa se bodo ti, če bo uredba odredila nadzor nad komunikacijo, še bolj umaknili v temačne kote spleta, saj bo jasno, da so določene aplikacije nadzorovane. “

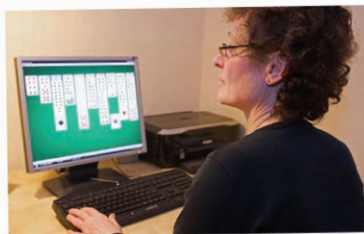
ujeto v mrežo

**PETEK JE!
IN TO SE POZNA TUDI
V PARLAMENTU**

**"Ne razumem, zakaj je javna
uprava tako počasna"**

Javna uprava:

Taprava gorenska kosilnica:

Pred nevihto. *Cvetka*

Morski diptih (2). *Cvetka*

Ste tudi sami posneli kako zanimivo, nenavadno ali lepo fotografijo? Delite jo z nami in jo pošljite na: razglednice@megafon.si
Sprejemamo tudi video posnetke.

Morski diptih (1). *Cvetka*

Lp iz Kranja. *Boštjan*

Branjenje obrambnega holdinga

Blaž Omahen |

Slovenija kot vzorna članica Nata dobiva obrambni holding. Tega je sredi prejšnjega meseca ustanovil SDH na podlagi sklepa vlade. Namenil mu je tudi tri milijone začetnega kapitala. Dovos, družba za obrambo, varnost in odpornost, naj bi glede na sporočilo za javnost vzpodbujala sinergijske učinke med slovenskimi podjetji na področju obrambne dejavnosti ter podpirala proizvodnjo in prodajo obrambnih proizvodov. Gre torej za orožarsko samooskrbo.

Bolj kot je vojna slaba, boljši je biznis, in ker se Nato vsaj pretvarja, da se pripravlja na res slabo vojno, bo biznis še toliko boljši. Politika tako v orožarski industriji ničesar ni pripravljena prepustiti naključju. V nadzorni svet novoustanovljenega orožarskega holdinga je bil tako nemudoma imenovan donedavni državni sekretar na obrambnem ministru Damir Črnčec. Ta je pred tem opravljal funkcijo sekretarja za nacionalno varnost v kabinetu predsednika vlade Marjana Šarca, proslavljal pa se je kot predsednik Odbora 2014, ki je v svojem bistvu zahteval predvsem izpustitev samooklicanega političnega zapornika Janeza Janše.

Dober državni biznis pa gre v nos predvsem tistim, ki si v kratkem ne obetajo, da bi mu bili tudi sami pripuščeni blizu. Logarjevi demokrati bi se tako o tem radi pogovorili na izredni seji državnega zbora, a to ni bilo pogodu ne Gibanju Svoboda, ki holding obvladuje trenutno, niti SDS, ki se ji zaenkrat samo cedijo sline, po volitvah pa upa, da bodo tudi oni bliže orožarski malhi denarja. Podpise so Logarju prispevali le še v Novi Sloveniji, zahtevo pa je sopodpisala

tudi Mojca Šetinc Pašek, takrat še nepovezana poslanka, danes pa poslanka Socialnih demokratov.

Vseeno so poslanke in poslanci v torek na seji odbora za obrambo razpravljali o dejavnostih, ciljih in namenu ustanovitve holdinga. Nekdanji poslanec SDS Anže Logar, ki mu je način delovanja nekdanje stranke dobro znan, v Dovosu vidi krajo desetletja na steroidih in pogoje za gojenje prihodnje korupcije. SDS pa očita sodelovanje z Gibanjem Svoboda. Koalijski poslanci, predvsem iz vrst Svobode, so morali tako vsaj pred javnostjo braniti obrambni holding. S tem sta v oddaji Politično s Tanjo Gobec že začela podpredsednica SD Andreja Katič in podpredsednik vlade iz vrst Levice Luka Mesec. Ta je povedal, da sicer nasprotuje temu, da Slovenija namenja toliko denarja za orožje in da se priključuje svetovni vojni ekonomiji, a da vseeno razume namero, češ da je slovensko orožje vseeno boljše kot tuje.

Bo pa v ponedeljek vseeno potekalo izredno zasedanje državnega zbora z eno samo točko. Poslanke in poslanci bodo odločali o noveli zakona o vrtcih. Odločanje so sicer enkrat že zamaknili. Novela je največ polemike sprožila med pristaši zasebnih vrtcev. Predvideva namreč postopno ukinjanje sofinanciranja zasebnih vrtcev z javno veljavnim programom. Koncesije, ki jih podeljujejo občine, pa bi se po novem delile le tam, kjer primanjkuje mest v javnih vrtcih. Še vedno bi se v 85-odstotnem deležu ohranilo sofinanciranje vrtcev s tako imenovanimi posebnimi pedagoškimi programi, ki naj bi po besedah šolskega ministra Vinka Logaja popestrili ponudbo. “

V Ankaranu je preglasno

Ana Zupan
foto: megafon

Vlada Republike Slovenije pripravlja novo Uredbo o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju, ki je konec julija šla v javno razpravo. Rok za pripombe se je iztekel 15. septembra, med najbolj glasnimi nasprotniki pa je bila Občina Ankaran, ki je na ministrstvo vložila obsežne pripombe in zahtevala umik predloga iz procedure. Po mnenju Ankara gre za uredbo, ki je »pisana po meri Luke Koper«, medtem ko ministrstvo predlog zagovarja kot nujno posodobitev pravil iz leta 2005. Že Ustavno sodišče je leta 2022 podobno uredbo iz leta 2018 razglasilo za neustavno, Komisija za preprečevanje korupcije pa je tedaj opozorila na tveganje »favoriziranja parcialnih interesov«. Ankaran trdi, da je zdajšnji predlog praktično kopija neustavne uredbe.

Občina Ankaran v svojih pripombah izpostavlja pet najpomembnejših točk. Prva je zahteva po popolnem umiku predloga in pripravi nove uredbe, ki bi jo pripravili strokovnjaki, nepovezani s pripravo neustavne uredbe iz leta 2018. Občina meni, da predlog drastično znižuje raven varstva pred hrupom v primerjavi z uredbo iz leta 2005, ki še velja, in s tem posega v ustavno pravico do zdravega življenjskega okolja.

Druga točka je odprava sporne določbe, da se uredba ne uporablja za hrup, ki ga povzročajo ladje. Po trenutnem besedilu bi to pomenilo, da ladijski hrup – tako v pristanišču kot na sidrišču – sploh ne bi imel zakonsko določenih omejitev. Po izkušnjah iz preteklosti to pomeni, da je Luka Koper v praksi oproščena odgovornosti za prekomeren hrup. Občina opozarja, da takšna izjema ni predvidena niti v evropski zakonodaji niti v nacionalnih predpisih drugih pomorskih držav.

Tretja pripomba se nanaša na zvišanje dovoljenih mejnih vrednosti hrupa za določene dejavnosti, med njimi pristaniško in letališko dejavnost, pa tudi indu-

strijo in logistične centre. Predlog predvideva zvišanja za 15 decibelov in več, kar pomeni večkratno povečanje intenzitete hrupa in bistveno slabše pogoje za življenje v okolici. Občina predlaga, da bi za vse dejavnosti veljale enake splošne mejne vrednosti kot doslej.

Četrta kritika zadeva določbe, ki povzročiteljem hrupa omogočajo, da se izognejo ukrepom z utemeljitvijo, da ti niso ekonomsko upravičeni ali da jih zgolj načrtujejo v prihodnosti. Po mnenju občine to odpira vrata zlorabam in pomeni, da lahko povzročitelji hrupa sami presojaajo, ali se jim splača zmanjševati hrup ali ne.

Peta pripomba pa se nanaša na varstvo narave. Občina predlaga, da se v območja najstrožje zaščite pred hrupom znova vključijo tudi zavarovana območja, kot so naravni parki, kjer je mirno okolje del bistva njihove zaščite.

Župan Ankara Gregor Strmčnik poudarja: »Širitev dejavnosti Luke Koper se že leta dogaja na račun kakovosti življenja prebivalcev Ankara. Če država ne bo upoštevala naših argumentov, bomo uporabili vsa pravna sredstva.« Z Ministrstva za okolje, podnebje in energijo pa so sporočili, da bodo »skladno s 70. členom Zakona o varstvu okolja (ZVO-2) preučili mnenja in pripombe javnosti ter jih v primeru sprejemljivosti primerno upoštevali pri pripravi predpisa. Na osrednjem spletnem mestu državne uprave pa bo ministrstvo najpozneje v 30 dneh po sprejemu predpisa objavilo obrazloženo stališče, v katerem se bo opredelilo do mnenja in pripomb javnosti ter navedlo razloge za upoštevanje oziroma neupoštevanje pri pripravi predpisa.«

Če bi se dovoljene meje hrupa zvišale za 15 decibelov, bi to pomenilo precejšnjo spremembo v vsakdanjem življenju. Za predstav: šepet meri okoli 30 decibelov, zvok v mirni knjižnici približno 40, kar je tudi raven, ki jo Svetovna zdravstvena

organizacija (WHO) priporoča kot zgornjo mejo glasnosti za nočne ure. Že pri 55 decibelih se lahko začnejo zaradi dolgotrajne izpostavljenosti pojavljati zdravstvene težave, zato WHO ta prag navaja kot kritičen za dnevno izpostavljenost. Običajen pogovor doseže približno 60 decibelov, promet na prometni cesti 70 do 80, kosilnica okoli 90, koncert ali dogajanje v nočnem klubu okoli 100, vzlet letala pa lahko doseže 120 decibelov, kar se pogosto označuje za mejo bolečine, čeprav je ta odvisna še od frekvence in trajanja zvoka. Vsako povečanje za 10 decibelov pomeni približno desetkrat večjo fizično intenziteto zvoka, kar človeško uho zazna kot približno dvakrat glasnejši hrup. Če torej dovoljena raven naraste za 15 decibelov, to za človeka pomeni približno trikrat glasnejši hrup. Seveda gre za približek, saj zaznava variira glede na okoliščine in vrsto zvoka ter slušne zmogljivosti posameznika.

Andrej Kotar, višji strokovni delavec na Centru za fizikalne meritve Zavoda za varstvo pri delu, je pojasnil praktični pomen mejnih vrednosti hrupa in njihov vpliv na zdravje ljudi. Poudaril je, da trenutno ne obstaja predlog za povečanje mejnih vrednosti hrupa v okolju, čeprav se o tem v preteklosti pogosto razpravlja. »Vsako povečanje hrupa ljudje zaznavajo različno, vendar je dejstvo, da dolgotrajna izpostavljenost visokim nivojem hrupa, kot je na delovnem mestu spodnja opozorilna vrednost 80 dBA, negativno vpliva na počutje in zdravje ljudi,« je pojasnil.

Dejal je še, da novejšje ladje povzročajo manj hrupa, glavni viri le-tega pa so predvsem hladilne in prezračevalne naprave, ki delujejo, tudi ko je ladja privezana. »V lanskem letu smo v Ankaranu izvedli daljše meritve hrupa pri objektih z varovanimi prostori. Takrat se je pokazalo da je imel hrup prometa ceste Škofije – Lazaret na stanovanjske objekte severno od nje večji vpliv kot hrup ladij,« je izpostavil. Kotar je opozoril tudi na širšo problematiko hrupa v okolju. Največ hrupa povzročata cestni in letalski promet, medtem ko je hrup pristanišč omejen na neposredno bližino. »V primerjavi z zahodnim svetom smo v Sloveniji še vedno manj obremenjeni s hrupom. Zato je izjemno pomembno, da pri prostorskem načrtovanju stanovanjskih objektov ne umeščamo preblizu virov hrupa,« je dodal.

Spopad med Ankaranom in ministrstvom kaže, da hrup ni samo številka na papirju, ampak neposredno vpliva na življenje ljudi. Odločitev, kako bo uredba izgledala v končni obliki, bo pokazala, ali bodo prevladali interesi prebivalcev ali gospodarskih dejavnosti, kot je Luka Koper. “

V Sloveniji se piše in govori slovensko!

O rabi slovenščine v javnem prostoru

Andraž Velkavrh

foto: kjejekajvslovnici

Slovenija je majhna država, ki je obkrožena z različnimi kulturami. Obkrožajo nas romanska, germanška, slovanska ljudstva, pa tudi Madžari, ki govorijo jezik iz skupine ugrofinskih jezikov. Vpliv jezikov in slovnice sosednjih držav se v Sloveniji močno čuti, saj tudi doma velikokrat naletimo na rabo tujk. Še posebej je to izrazito na dvojezičnih ali trojezičnih območjih, kakršen je večji del slovenske Istre. Poleg italijanščine na Primorskem, nemščine na Koroškem in madžarščine v Prekmurju je povsod po državi v javnosti moč opaziti angleške izraze, ki so plod globalizacije in priljubljenosti tega jezika v svetu, tudi zaradi interneta. Dodatno so na zapise v angleščini na javnem prostoru s svojo pojavnostjo vplivali tudi turisti. Zgodovina pa je poskrbela še, da je v alpski deželici tudi veliko državljanov nekdanje skupne države Jugoslavije, ki sta jih sem pripeljala življenjska pot in iskanje boljšega življenja.

Zakon o javni rabi slovenščine (ZJRS) določa, da mora biti slovenski jezik prva izbira v javnem življenju, torej pri uradnem delovanju, poslovanju s strankami, označevanju, izobraževanju, oglaševanju, v medijih in tako naprej. V slovenščini morajo biti tudi javna obvestila, razglasi, navodila in podobne reči. Če se zgodi, da je v omenjenih dokumentih prisoten tudi tuj jezik, mora biti kljub temu slovenščina v ospredju.

Navodila za digitalne naprave in njihovi uporabniški vmesniki so naslednji v nizu, ki morajo biti v domačem jeziku. Sem spadajo igralni avtomati, parkirne ure in bankomati, ki morajo omogočati izbiro

slovenščine oziroma samodejno vrnitev na slovenščino po uporabi drugega jezika. Lani aprila je bila sprejeta dolgo pričakovana novela ZJRS, ki širi in ščiti slovenščino v digitalnem okolju in zahteva njeno podporo tudi v napravah, kot so avtomobili in pametni telefoni.

Kar se tiče poimenovanja, morajo biti zasebne in javne organizacije, poslovni prostori, poklici, naslovi in funkcije zapisane v slovenskem jeziku. Če se ob poimenovanju uporablja tuj jezik, mora biti slovenska različica istočasno in enako ali bolj poudarjena. Obstajajo pa nekatere izjeme, še posebej pri blagovnih znamkah, ko se lahko uporablja samostojen tuj izraz. Dovoljene so tudi kratke, splošno razumljive tuje besede, ki so del celostne grafične podobe oziroma so zelo uveljavljene v komunikaciji. Prav tako so tuja imena dovoljena na objektih ali ulicah (na primer Dantejeva ulica), a morajo ta biti prilagojena slovenskemu črkopisu in pravilom.

V slovenski Istri velikokrat zasledimo imena trgovin, gostiln, barov, športnih klubov in restavracij v tujem jeziku – Circolo, Fuoriseria, Primavera, Loggia, Pop up trgovina ... Vpliv globalizacije in prestiža je velik, zato lastniki pogosto izberejo takšne izraze in imena, ki so moderna, hkrati pa iz marketinškega vidika učinkovita. V Izoli je že dalj časa priljubljena funkcionalna vadba, ki se izvaja v T-Boxu. Ustanovitelj omenjenega športnega centra Teo Masten je zanj nalašč izbral tuje ime: »Crossfit izhaja iz ZDA, pri tej vadbi pa se uporablja pripomočke, ki se jim reče 'crossfit boxi'. Spredaj sem dodal črko T, ker je to prva črka mojega imena.«

Včasih so tuja imena tudi krajša, elegantnejša in jih je navidezno lažje integrirati v oblikovanje znakov oziroma logotipov. Največkrat na tuje izraze naletimo v turističnih krajih ali obratih, kjer pričakujejo tujce, saj tam ciljajo na večjezično občinstvo in uporabijo angleščino kot univerzalen jezik.

Bližina in vpliv Italije ter dvojezično območje vplivata na poimenovanja v občinah slovenske Istre, kjer velikokrat naletimo na italijanske različice. Koprski bar Divino je že eden takih. »Želela sem si, da bi ime lokala povzemalo dve stvari: božansko počutje, obenem pa dnevni bar, ki ponuja kavo ('caffè') in ima v svoji besedi povezavo z vinom. Divino ima torej dva pomena. Pri lastnikih mnogokrat prevlada ljubezen do italijanščine,« nam je izbilo imena zaupala lastnica koprskega lokala Mateja Čalušić.

Neuporaba slovenščine v javnem prostoru velikokrat zmoti pravoverne Slovence, saj redno prihaja do tega, da jih v trgovini, pekarni, gostilni nagovorijo ljudje v drugem jeziku. »Zmoti me, ko me uslužbenci v baru ali pekarni nagovorijo v tujem jeziku,« se je jezil anonimni govorec, ki se je vprašal še, ali obstaja zakon, ki predpisuje uporabo slovenščine pri pogovoru s strankami oziroma ali se da tako obnašanje prijaviti. Vendar to nima nobene veze s tem zakonom. Nakazuje na še en problem: nizko plačane službe, ki se jih »pravi Slovenci« ponavadi sramujejo in se jim izogibajo, pogosto opravljajo delavci iz tujine, ki pa se težko naučijo jezika, saj je možnosti za integracijo zaradi okorelosti sistema, stigmatizacije in predsodkov zelo malo. A o tem ob drugi priliki. “

Študentje vstopili v novo študijsko leto

Med številkami, dobrodošlico in izzivi Primorske

K. V.

foto: UP

Začetek oktobra ima na Primorskem prepoznaven ritem: ob polnih vlakih in avtobusih se obalna mesta znova napolnijo z mladimi, ki prihajajo od blizu in daleč, po hodnikih fakultet odmevajo prvi pozdravi, na oglasnih deskah pa se vrstijo urniki in napotki za uvodne tedne. V takšno kuliso se letos vpisuje približno 64.839 študentk in študentov po vsej Sloveniji. Med njimi je 15.367 novincev, vpisanih v 1. letnik prve stopnje. Po nekaterih ocenah je na prvo stopnjo skupno vpisanih okoli 40.557 študentov, na drugo 21.394 in na tretjo 2.888. Končno sliko bodo pristojni potrdili po 30. oktobru, ko se bodo vpisni postopki dokončno zaključili. Na Primorskem študira več kot desetina vseh slovenskih študentov – številka se iz leta v leto utrjuje in mestu ter regiji daje izrazit univerzitetni utrip.

Univerza na Primorskem bo letos v svojih študijskih programih na šestih fakultetah – kjer se izvajajo programi v slovenskem in angleškem jeziku – sprejela okrog 6.000 študentk in študentov. Med njimi je skoraj četrtina tujih, ki prihajajo iz skoraj petdesetih držav. Takšna raznolikost je za univerzo več kot statistika: pomeni, da je v učilnicah mogoče slišati različne izgovorjave in perspektive, da se seminarji prepletajo z izkušnjami iz številnih kulturnih okolij in da se ob študiju pogosto rojevajo povezave, ki presegajo meje kampusa. Letošnja generacija novincev iz tujine šteje več kot 400 študentov. Univerza jih je v novo študijsko leto pospremila z nizom zgodnjih uvajalnih dogodkov, konec tedna pa bo v obmorskem parku Žusterna sledil še skupni sprejem StartUP – namenjen prav temu, da se neznano okolje čim hitreje spremeni v domač kampus.

Novi študijski programi

Akademsko ponudbo UP širita dva nova

magistrska programa. Pedagoška fakulteta v sodelovanju s Fakulteto za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije uvaja program Izobraževalna matematika, ki je namenjen učiteljicam in učiteljem matematike na predmetni stopnji ter v vseh programih srednjih šol. Na FAMNIT pa prvič izvajajo magistrski študij Matematika s finančnim inženiringom, ki matematično jedro nadgrajuje z ekonomskimi

in finančnimi vsebinami. Nova programa prinašata možnost, da se primorski študenti specializirajo v smereh, ki krepijo tako šolstvo kot gospodarski ekosistem regije.

Taverna kot prva postaja

Uvodne tedne so na UP tradicionalno zaznamovali Orientacijski dnevi. V koprski Taverni so letos pozdravili več kot 400 redno vpisanih tujih študentov, med njimi mlade iz Venezuele, Severne Makedonije, Kitajske, Brazilije, Srbije, Češke in Bosne

in Hercegovine, pa tudi udeležence izmenjav Erasmus+ iz Italije, Španije, Poljske, Francije, Portugalske in drugih evropskih držav. Prihajajočim je dobrodošlico izrekla univerzitetna ekipa, skupaj s predstavniki mesta in študentskih organizacij; sledil je razvejan program v manjših skupinah, prilagojen potrebam novincev, ki je postregel z marsičem, od praktičnih informacij o študiju in življenju v Univerzitetnem mestu Koper do urejanja nujnih administrativnih opravil. Študenti so spoznali prostore Psihološke svetovalnice UP in Univerzitetne knjižnice, obiskali Študentsko organizacijo UP (ŠOUP), Karierni center, Radio Capris in Center mladih Koper (CMK). Tistim z bolj športnimi ambicijami je bil pisan na kožo program ŠportUP; priljubljena odbojka na mivki je tudi letos poskrbela za prvo dozo tekmovalnega in družabnega adrenalina, popoldanska druženja pa je povezoval ESN Primorska. Orientacijski dnevi so za številne predstavljali tudi zaključek poletnih »Preparatory days«, ki so potekali prek prenovljene strani Welcome UP in so mnogim olajšali prehod v novo okolje.

Večina bo iskala zasebno nastanitev

Za tekoč študijski vsakdan je ključno tudi dobro bivališče. Študentski domovi UP so poletni čas izkoristili za vzdrževalna dela in prenove. Posebej odmevna je bila posodobitev v stavbi nekdanjega hotela Pristan, kjer so improvizirane kuhinje v sobah nadomestili z ustrežnejšimi rešitvami – korak, ki se odraža v bolj kakovostnih bivalnih pogojih in večji funkcionalnosti študentskih sob. Ob tem je širši državni okvir v novem študijskem letu namenil

12.232 mest za subvencionirano bivanje: 4.769 za sprejem, 7.432 za podaljšanje ter 31 mest za študente s priznano mednarodno ali začasno zaščito. Subvencija v študentskih domovih znaša 38,92 evra na mesec, pri zasebnikih pa 100,64 evra – občutni dvig glede na preteklo leto, ki naj bi ublažil vpliv podražitev in spodbudil boljšo izrabo zasebnih kapacitet. Čeprav številke pomagajo, osnovni izziv ostaja: med dejanskimi potrebami in razpoložljivimi ležišči je še vedno razkorak, ki ga univerza in partnerji skušajo blažiti z vsakoletnimi naložbami in organizacijskimi prilagoditvami.

Kje je zanimanje najmočnejše

Vpisni trendi kažejo, da mladi na ravni celotne Slovenije največ zanimanja ohranjajo za programe treh akademij Univerze v Ljubljani, obeh medicinskih fakultet, farmacije ter za področja zdravstva, socialne varnosti, biologije, ekonomije, elektrotehnike, računalništva in informatike, komunikologije, psihologije in prava. Letos so imeli v prvem roku omejitev vpisa 104 programi oziroma smeri in načini študija, kar je nekoliko manj kot lani, ko jih je bilo 110. Na magistrski ravni je med novostmi tudi program Umetna inteligenca (EMAI) na ljubljanski FRI, na UP pa, kot že omenjeno, zaživi Izobraževalna matematika.

Takšni poudarki kažejo, da tako v Ljubljani kot na Primorskem visoko šolstvo odgovarja na potrebe časa: od izobraževanja učiteljev, ki bodo mlade uvajali v logiko in abstraktno mišljenje, do profilov, ki združujejo podatkovno pismenost z razumevanjem finančnih sistemov.

Zakonodajni in investicijski okvir

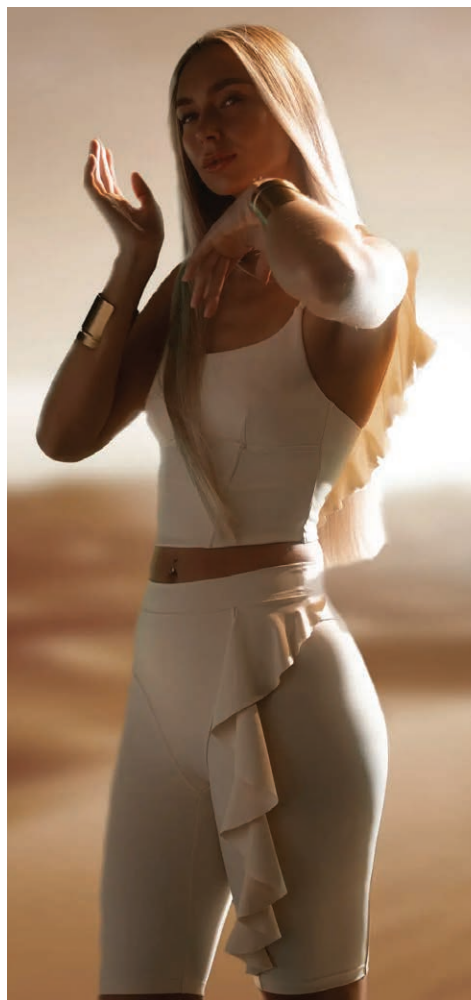
Slovenski visokošolski prostor vstopa v študijsko leto z novo zakonodajo. Julija sprejeti zakon o visokem šolstvu prinaša nov način financiranja in daljša obdobja financiranja, hkrati pa novela zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti dviguje sredstva za znanost in inovacije na 1,25 odstotka BDP. Investicijski cikel v infrastrukturo se nadaljuje – od gradnje novih fakultet v Ljubljani do obnov študentskih domov v Mariboru. Ti premiki se, posredno in postopoma, poznajo tudi na Primorskem, kjer univerza ob mednarodni rasti lovi ravnotežje med kakovostjo študija, dostopnostjo bivanja in privlačnim okoljem za mlade raziskovalce.

Številke so pomembne, a univerzitetno življenje se navsezadnje meri tudi v skupnostnem utripu. UP novo generacijo nagovarja s kombinacijo informacij in priložnosti za povezovanje: od usmerjevalnih delavnic, na katerih študenti spoznajo ključne podporne službe, do

športnih in družabnih vsebin, ki razbijejo prvi led in pogosto vodijo do trajnih prijateljstev. Da je začetni korak za bruce in brucke pogosto najtežji, je univerza v teh letih vzela kot izhodišče za bolj sistematično dobrodoščilo. Zato obstajajo Orientacijski dnevi, vodeni ogledi institucij, ki jih bodo študenti uporabljali vse leto, in zato je močnejša prisotnost Kariernega centra in podpornih služb.

Pogled naprej

Na Primorskem bo tudi letos študiral približno vsak deseti slovenski študent. V Koper, Izolo in Portorož prihajajo generacije, ki bodo predavalnice napolnile z novimi vprašanji, laboratorije z raziskovalnim nemirom in knjižnice s tihim delom in živahnimi debatami. Univerza na Primorskem v študijsko leto vstopa s konkretnimi številkami, okrepljeno mednarodno barvitostjo in programi, ki se ozirajo v prihodnost. Ostajajo pa izzivi, ki jih ni mogoče rešiti čez noč: stanovanjski standard, nadaljnja širitev kapacitet ter stalno usklajevanje med kakovostjo, dostopnostjo in ambicijo. A prav v tej dinamiki se skriva prepoznavnost primorske univerze. V sposobnosti, da znanje in raziskovanje prepričljivo povezuje z življenjem ob morju – in da pri tem ostane odprta, radovedna in vključujoča. “

A M A L U
POP UP SHOP

18. 10. 2025 | 16.00-20.00
Kidričeva ulica 22a, Koper

Continues @ BRINA KNAUSS

NUMA
events

K U L O T U R N I K N A P L O V E D N I K

3. 10., 18:00, Hotel Convent, Ankaran
Literarni dogodek: 8. Večer jadranske poezije Utrip besed, valovanje zvoka

3. 10., 20:00, Gledališče Koper
Gledališka premiera: Ocean morja (režija Ivan Loboda, produkcija Gledališče Koper)

3. 10., 20:00, Avditorij Portorož
Koncert: Uladzislau Khandohi (klavirski recital)

3. 10., 21:00, Hangar bar, Izola
Koncert: Ten Project (rock in grunge)

4. 10., 20:00, Center mladih Koper
Koncert: Mephistofeles (psihedelični/stoner metal), Omega Sun (stoner/doom metal), My Pitbull Lucifer (stoner/fuzz metal)

4. 10., 11:00, Lutkarnica, Koper
Lutkovna predstava: Kroki in prijatelji (produkcija Lutkovno gledališče Fru Fru)

4. 10., 15:00, Taverna, Koper
Festival kulture: Etnofest

8. 10., 18:00, Pokrajinski muzej Koper
Otvoritev razstave: Paul Valéry in prostor Mediterana

8.–11. 10., Art Kavarna Odeon, Izola
Festival pripovedovanja: Pripovedovalski minifest – delavnice, pripovedovalski večeri, razstave ilustracij

9. 10., 17:00, Center mladih Koper
Delavnice kreativnega pisanja s Pêro Srce in gosti

9. 10., 20:00, Gledališče Tartini Piran
Koncert: Dušanova noč – nastop Vlatka Stefanovskega v poklon Dušanu Mrdakoviču

10.–13. 10., Dvorana sv. Frančiška Asiškega, Koper
16. Mednarodni zborovski festival Koper

11. 10., 17:00, Kulturni dom Izola
Gledališka predstava za otroke: Strašni strah (Zavod Frnikula)

11. 10., 10:30, Gledališče Koper
Gledališka predstava: Na dvorišču z Romano Kranjčan in Danijelom Malalanom

11. 10., 19:30, Gledališče Tartini, Piran
Koncert: Pesem fjordov in Istre – Portoroški pevski zbor & Pevski zbor Sparbu Songlang iz Norveške

12. 10., 10:30, Avditorij Portorož
Lutkovna predstava: Medved in Mali (Lutkovno gledališče Ljubljana)

12. 10., 20:00, Kulturni dom Izola
Gledališka predstava: Pandemencia (Boris Kobal & Boris Devetak)

13. 10., 20:00, Kosovelov dom, Sežana
Akustični koncert: Dan D (pop rock)

14. 10., 20:00, Avditorij Portorož
Gledališka predstava: Budale (komedija)

15. 10., 20:00, Center mladih Koper
Stand up večer: Bunga #62 z Markotom Žerjalom in gosti

16. 10., 19:00, Kulturni dom Izola
Likovna razstava: Doompop! Fabrika vizualnega umetnika Etienna Von Chellerija

17. 10., 18:00, Mestna čitalnica Knjižnice Koper
Literarni dogodek: Modri literarni večer z avtorico knjige Krožišče Avtizma, Katjo Stajanko

17. 10., 19:30, Gledališče Tartini Piran
Akustični koncert: Piranski glasbeni oder – Niet Izštekani & Vijolice (punk rock)

17. 10., 21:00, Klub študentov občine Koper
Koncert: Klubski maraton 2025 – Falesia (post hard rock), January (elektronski neosoul)

»Imeti moraš spoštovanje do dela in ljudi.«

– Nevjo Auber, poštar

Andraž Velkavrh
foto: osebni arhiv

11. marec leta 1984 je bil dan, ki je zaznamoval tokratno lokalno legendo. Tedaj se je komaj 17-letni Nevjo Auber prvič preizkusil v vlogi poštarja in glej ga zlomka, po več kot 41 letih je še zmeraj tam. Sam je v smehu dejal, da je že inventar, s črtno kodo na čelu.

Prav smeh in dobra volja po mnenju občanov odlikujeta dobrega poštarja. Nevjo pravi, da je nasmejan tisti, ki je že po naravi tak, ker ima rad ljudi. Brezpredmetno se je pretvarjati in biti vselej vesel. »Pridejo tudi dnevi, ko te kdo razjezi, ti dvigne tlak, ker ne upošteva, da smo tudi mi ljudje. Včasih so poštarji imeli določen status, zdaj pa nas gledajo podcenjujoče. Predvsem mladi, ki zaničujejo vse, ne samo nas,« je trenutno stanje poklica komentiral sogovornik, ki se je na pošti znašel slučajno, saj si je vselej želel postati električar.

Raznašati je začel v centru Kopra, potem se je pojavil tudi v Semedeli in na Markovcu, zdaj pa je že šestnajst let v Šalari. Nekoč je vse dostavljal peš, zdaj pa hojo kombinira z motorjem. Danes se pošiljke prevaža z različnimi prevoznimi sredstvi, sam pa se spominja, kako se je v preteklosti podal na avtobus, dostavil pošiljko, se vrnil na pošto, naredil obračun in odšel domov. V več kot štiridesetletni karieri se je samo dvakrat zgodilo, da so jim zaradi vremenskih razmer naročili, naj ostanejo doma: »Najbrž bi morale padati sekire, da bi ostali doma (smeh). Šalo na stran. Delo je treba opraviti. Imeti moraš spoštovanje do dela in ljudi. Si pač malce drugače razporediš pot.«

Za mlajše oziroma nove generacije poštarjev pravi, da ti iščejo službo in ne profesije, zato ni več predanosti do poklica, saj sta zaslužek in preživetje pomembnejša. Sam se tudi boji, da bi poklic poštarja lahko kmalu izumrl. Na Danskem se je

recimo to že zgodilo, v Sloveniji pa že poskušajo z zmanjševanjem obsega dostavljanja, saj naj bi poštarji pošto v domove raznašali vsak drugi dan.

Auber ocenjuje, da so nekoč delali za ljudi, danes pa je vse samo še »biznis«. Delodajalci bi raje videli, da prideš, vržeš in greš. Brez kontakta in sproščenega pogovora z ljudmi. Za poštarje se mnogokrat govori, da imajo težave s psi, pa tudi to, da jih stranke pričakajo v spodnjem perilu. Ob vprašanju, ali je to mit ali resnica, se je nasmejal in dejal, da ga z razlogom ali namenom v vsem tem obdobju še nihče ni pričakal pomanjkljivo oblečen, se je pa to zgodilo, če se je komu mudilo in je hotel čim prej opraviti storitev. Kar se tiče psov, opaža, da so se, tako kot ljudje, tudi oni spremenili, saj so včasih čuvali hišo, zdaj pa so že del družine in so posledično manj agresivni. Česa več od laježa ni uspel doživeti.

Dolgoletni poštar je v mladosti živel v centru Kopra, blizu Mudinih vrat, s prijatelji pa so na Bonifiki delali neumnosti. V dobi brez računalnikov so bile za radost dovolj »ščinke«, ena palica in ena žoga. Šport ga sicer nikoli ni pretirano zanimal, zato ni ničesar treniral. Prvi klub, v kate-

rem je vseeno deloval, pa je bil ženski rokometni klub Burja na Škofijah, kjer je kot vodja moštva pomagal ekipi svoje hčerke. Kasneje so ga premamili uspehi moškega kluba in včlanil se je v navijaško skupino Dvanajsti Kopra, kjer je prisoten še zdaj, vendar v manjši meri. Rad se spominja zlatega časa koprskega rokometista, ko je z navijači prepotoval vso Evropo, nad trenutnim stanjem športa v slovenski Istri pa je zaskrbljen: »Žal mi je, da imajo nekatere vasi rokometne prvoligaše, v našem mestu pa skupaj ne zberejo denarja za konkurenčno ekipo. Tudi za ostale športe ga ni, zato pa je kriva država. Žal je v športu veliko prostovoljstva, kar zelo spoštujem. Sam se čudim slovenskim uspehom na mednarodni sceni, da s tako revščino uspemo dosegati take rezultate.«

Sogovornikova prva ljubezen je bila sicer vselej glasba, saj že od malega brenka na kitaro. Velik ljubitelj metala in hard rocka najraje posluša skupino Iron Maiden, katere koncertov se je v preteklosti že večkrat udeležil. V življenju se je potrebno zabavati ali kot se glasi življenjski moto Nevja Auberja: »Živeti moramo najboljše, kar se da, biti dobre volje, uživati in se ne sekirati za nobeno stvar.«

BRINA KNAUSS

LIVE

2025

MUSIC

KOPER

JESENSKA NOČ ELEKTRONIKE
18 OKTOBER 2025

SPECIAL GUEST **CLEMEEN**
KLEMEN SELAKOVIČ

VSTOPNICE/TICKETS:

BIGLIETTI:

**Scan
QR
Code**

Vstopnice tudi na
Petrolu in Eventimovih
prodajnih mestih.

ELECTRONIC

TAVERNA

eventim[★]

📍 TAVERNA | KOPER

NUMA
events

Vinjete in odsek Škofije-Koper

Ljubljana – Poslanska skupina SDS je v torek vložila predlog novele zakona o cestninjenju, s katerim bi odsek hitre ceste med Škofijami in Koprom izločila iz sistema cestninjenja. V skupini so opozorili na cestninjenje, ki na kratkem, približno šestkilometrskem odseku spodbuja izogibanje sistemu vinjet in preusmerja promet na občinske ceste skozi gosto naseljena območja Kopra, kar zmanjšuje varnost, zlasti za pešce in kolesarje. Izpostavili so še, da ima odsek izrazito lokalno in regionalno funkcijo, saj gre za mestno obvoznico in dostop do Luke Koper, ukrep pa bi po njihovi oceni izboljšal tudi okoljsko sliko in kakovost življenja na območju. O tej problematiki so poslanci razpravljali prejšnji teden, ministrica Alenka Bratušek pa je tedaj opozorila, da bi lahko tak korak sprožil domino efekt. Pobudo sta pred meseci sicer sprožila poslanka SD Meira Hot in poslanec italijanske narodne skupnosti Felice Ziza, s podpisi jo je podprlo približno 8.000 ljudi, peticijo so predali tudi ministrici Bratušek. *sta/pn/nb*

Rekordno število turistov

Ljubljana – Avgusta je Slovenijo obiskalo 1.212.966 turistov, kar je 2,5 % več kot avgusta lani, število prenočitev pa se je povečalo za 2,4 % na 3,3 milijona. S tem je bil avgust turistično najuspešnejši mesec doslej, so sporočili iz statističnega urada. Tujih gostov je bilo več kot pred enim letom, obisk domačih gostov pa se je zmanjšal. Slovenci so avgusta enako kot pred lani največkrat prenočili v občinah Piran, Izola in Ankaran, kjer je bila ustvarjena več kot četrtina vseh domačih prenočitev. Povprečna doba bivanja domačih gostov je znašala 3,4 prenočitve. Tujih gostov je Slovenijo avgusta obiskalo nekaj več kot en milijon, kar je 4,1 % več kot avgusta lani. Število njihovih prenočitev se je povečalo za 4 % na nekaj več kot 2,7 milijona. Najpogosteje so obiskali občine Ljubljana, Piran in Bled, v povprečju pa prenočili 2,6-krat. *sta/nb*

Legendarni batiskaf

Trst – V ponedeljek je na Veliki Trg prispela kopija batiskafa Trieste, podmornice, s katero so raziskovalci leta 1960 prispeli do najgloblje točke morja in ki je bila v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja izdelana v ladjedelnici v Tržiču. Batiskaf Trieste bo namreč atrakcija letošnje Barcolane, na Velikem trgu pa bo vse do 9. novembra, ko ga bodo preselili v Mestni muzej de Henriquez v Ulici Cumano. Prav tržaški vizionar Diego de Henriquez si je pripisal zasluge, da je švicarski znanstvenik Jacques Piccard prišel v Trst in tu uresničil svoje velike sanje o raziskovalni podmornici. Replika batiskafa v naravni velikosti, ki je dolga 15,28 metrov in široka 3,5 metrov, je delavnico v okolici Bergama zapustila v noči z nedelje na ponedeljek. Po avtocesti je do tržaškega pri-

Kopija batiskafa Trieste je »priplula« v Trst.

stanišča, do sedmega pomola, prispela v zgodnjih jutranjih urah. Po krajšem postanku je izredni tovor krenil proti Velikemu trgu. *pd/nb*

Odstopila podžupanja Softić

Koper – V torek je odstopila podžupanja MO Koper Jasna Softić, izstopila je tudi iz stranke Lista Aleša Bržana. Od odstopu je povedala, da so se v stranki razšli v prijateljskem vzdušju in da bo še naprej konstruktivno delovala v občinskem svetu, projekte pa da bo podpirala po »lastni vesti«. Softić je bila med ustanovitelji LAB, med najožjimi sodelavci župana Aleša Bržana in je že drugi mandat opravljala vlogo podžupanje. O razlogih za odhod in njeni nadaljnji politični poti bo več povedala na tiskovni konferenci, ki jo pripravlja za naslednji teden. V javnosti so se že pojavila ugibanja, da naj bi prestopila k Socialnim demokratom, a tega danes ni potrdila niti zanikala. *svet24/nb*

Mestna blagajna na voljo še naprej

Koper – Občinski svet je prejšnji teden sprejel sklep o nadaljnjem delovanju mestne blagajne, v okviru katere bo Mestna občina Koper tudi naslednja štiri leta fizičnim osebam zagotavljala gotovinsko vplačevanje plačilnih nalogov brez stroškov provizije. Zaživela je leta 2014, v njej bo tudi v prihodnje mogoče plačevati plačilne naloge občine, šol, vrtcev in drugih javnih zavodov, krajevnih skupnosti in javnega stanovanjskega sklada, kopske komunale in Rižanskega vodovoda. Mestna občina Koper bo javni razpis za izbiro izvajalca objavila predvidoma oktobra, še do konca leta pa občanke in občani položnice kopske občine, zavodov (vrtcev in šol), Medobčinske uprave Istre in Javnega stanovanjskega sklada MOK brez stroškov provizije lahko plačujejo v katerikoli poslovalnici pošte v občini v času njihovega poslovanja. *koper/si*

Predlog ukinitve vinjete na odseku Škofije-Koper je spet aktualen.

Trgovci nas goljufajo

Lažne akcijske cene

Simon Smole

foto: wikimediacommons

Nedavno je avstrijska vlada proti trgovskim verigam Hofer, Lidl, Spar in Billa sprožila tožbe zaradi zavajanja kupcev. Trgovci so obšli zakon, ki jih zavezuje, da morajo ob vsaki akciji navesti tudi najnižjo ceno izdelka v zadnjih 30 dneh. Namen tega ukrepa je bil, da potrošnike zaščiti pred lažnimi popusti. Trgovci so z velikim številom popustov in hitro spreminjajočimi se cenami izdelkov ter odstotki popustov močno otežili možnost kupcev, da vnaprej predvidijo, koliko denarja bodo v trgovini v določenem dnevu porabili.

Tudi pri nas trgovci in proizvajalci uporabljajo različne prijeme, kako čim bolj zakriti podražitve in se prikazati kupcem prijazni. Popust za en izdelek v trgovinah običajno nadomestijo z višjimi cenami drugih artiklov. Cilj popustov pa je, da potrošnika pripeljejo v trgovino in da ta poleg znižanih izdelkov napolni celoten voziček z artikli, ki jih ne potrebuje nujno.

Pri Zvezi potrošnikov Slovenije so na podlagi primerjave rasti cen večjega števila enakih ali primerljivih izdelkov med različnimi trgovskimi verigami prišli do ugotovitve, da trgovci zvišujejo cene skoraj popolnoma usklajeno. Prepoznali so še en pojav, ki so ga poimenovali »skrčflacija«, nekateri proizvajalci so namreč dvig cen svojih izdelkov poskusili skriti tako, da so zmanjšali njihovo količino ali kakovost, ceno pa ohranili. Eden bolj znanih in odmevnih primerov, ki je leta 2016 razburil svetovno javnost, je bilo skrčenje čokolade Toblerone. Proizvajalec znamenite čokolade je takrat zmanjšal njeno maso tako, da je povečal razmik med čokoladnimi trikotniki. Tudi sami lahko pri mnogih izdelkih opazite, da se obseg vsebine manjša, čeprav je morda celo embalaža ostala enake velikosti.

Nekatere evropske države so svoje državljane pred tovrstnim oportunistom trgovcev zaščitile z zahtevo po označevanju sprememb količine in sestavin, kar pri nas še ni predpisana praksa. Smo pa pri nas ukinili že sprejeta pravila, ki so določala skupen začetek sezonskih razprodaj in maksimalno število dni trajanja razprodaj.

Trgovci sicer lahko sami odločijo, ali bodo znižali cene svojim izdelkom ali ne ter za koliko oziroma katerim svojim izdelkom bodo znižali cene. Če pa se odločijo za razprodajo ali popuste in druge oblike znižanja cen izdelkov, morajo spoštovati veljavno zakonodajo s tega področja. Blago, ki je na razprodaji, mora biti označeno s ceno pred znižanjem in z znižano ceno. Če je znižanje objavljeno v razponu, pa mora najvišji odstotek znižanja zajemati najmanj eno četrtno vrednosti vsega blaga. Trgovci, ki se odločijo za popuste, morajo paziti, da pri tem ne uporabljajo zavajajočih poslovnih praks, ki jih določa Zakon o varstvu potrošnikov pred

izvajati tako imenovanega navideznega znižanja. To pomeni, da bi cene najprej zvišal in jih nato takoj znižal ter objavil kot znižanje. Cene lahko zniža le tistemu blagu, ki je bil v prodaji potrošnikom že na voljo po višjih cenah. Avstrijske oblasti so v tožbi kot zavajanje navedle goveji rostbif pri trgovcu Billa. Ta je bil najprej oglaševan po ceni 29,9 evra, dva tedna pozneje pa je stal 32,99 evra. Kljub temu je Billa izdelek oglaševala z navedbo, da je cenejši za tri evre, čeprav ga je v resnici podražila za tri evre v primerjavi s ceno izpred dveh tednov.

Na spletnih forumih potrošniki tožijo, da jih moti, če je na eni polici oziroma stojalu zloženo blago, ki bi bilo znižano po različnih odstotkih. Prav tako na eni polici ali enem stojalu trgovci skupaj zložijo blago, ki sploh ni znižano, in tisto z znižano ceno. Zavajajoče je tudi oglaševanje, da je v primeru nakupa dveh izdelkov drugi 50 odstotkov cenejši, skupna vsota nakupa dveh izdelkov pa je torej znižana za 25 odstotkov.

Nekateri opažajo, da zaloge poidejo že prvi dan akcije vikend popusta. Trgovec se očitno ne obremenjuje, če znižanega

nepoštenimi poslovnimi praksami. Gre predvsem za zavajajoče oglaševanje v zvezi s ceno oziroma cenovno ugodnostjo, ki jo podjetja objavljajo v svojih oglasih, na samih prodajnih mestih ali v tiskanih medijih in morebitnemu navideznemu znižanju blaga.

Pri uvedbi popustov je pomembno, da trgovec z uvedbo akcijskih cen ne zavaja potrošnika. V oglasih mora navesti podatke, ki so potrošniku jasni, razumljivi in nedvoumni. Prav tako trgovec ne sme

izdelka ni na policah, pomembnejše je, da bodo na svojih primerjalnih testih lahko razglasili, da so najcenejši trgovec za neko izbrano obdobje in izbrano kategorijo izdelkov.

Država mora svoje državljane zaščititi pred oportunistom trgovcev, ki očitno najdejo poti, da kupce izigrajo. Zgledujemo se po tistih državah, ki so uvedle zahtevo po označevanju sprememb teže izdelka ali njegovih sestavin ter označbo povprečne cene v zadnjem mesecu dni. 66

Po prstih

Ljubljana – Okrožno sodišče v Ljubljani je izdalo sklep o uvedbi sodne preiskave proti ustanovitelju propadle skupine Aktiva Darku Horvatu. Med drugim je v središču kazenskega postopka več kot 20 milijonov evrov posojil, ki jih je Factor banka med letoma 2007 in 2011 odobrila oz. podaljšala družbi Aktiva Naložbe. Ker je bila Aktiva z 10 odstotki druga največja lastnica Factor banke, je bil Horvat v njenem nadzornem svetu in odločal o posojilih, ki so jih dobivala podjetja, povezana z njim. V družbo Aktiva so slovenski državljani v prvi polovici 90. let vložili za 300 milijonov evrov lastninskih certifikatov. Aktiva se je pozneje preimenovala v CG Invest, na Družbo za upravljanje terjatev bank pa je bilo v sanaciji bank s CG Invest prenesenih za nekaj manj kot 100 milijonov evrov bruto vrednosti slabih terjatev. Specializirano državno tožilstvo je ta teden obiskalo tudi vidnega člana SDS Aleša Hojsa. Kot je dejal, naj bi ga sumili sodelovanja s Kavaškim klanom, saj da naj bi leta 2021 klan opozoril na datum hišne preiskave. Dodal je, da ne ve, na podlagi česa je tega osumljen, preiskave pa je označil za politično motivirane. *sta/necenzurirano/nb*

Nov medijski zakon

Ljubljana – Prejšnji teden je začel veljati nov medijski zakon, ki ga je parlament sprejel v začetku meseca. Zakon uvaja dodatne sheme finančne pomoči za digitalizacijo tiskanih medijev, predvideva javno dostopen pregled nad lastništvom medijev prek spletne aplikacije Erar in podeljuje Agenciji za varstvo konkurence pooblastila za presojanje koncentracije lastništva medijev. Določa še obvezno označevanje vsebin, ustvarjenih s tako imenovano umetno inteligenco. Določila o prepovedi sovražnega govora in obveznosti razkritja

Bivšega notranjega ministra iz vrst SDS Aleša Hojsa naj bi preiskovali v zvezi s kriminalno organizacijo Kavaški klan. Na fotografiji ob ministrski prisegi leta 2020.

nasprotja interesov v medijskem zakonu se nanašajo tudi na spletne vplivneže. *rš/nb*

Bibija pri nas ne bo

Ljubljana – Vlada je prejšnji četrtek sprejela ukrep proti izraelskemu premierju Benjaminu Netanjahuju, ki po besedah državne sekretarke na zunanjem ministrstvu Neve Grašič sledi že sprejetim ukrepom proti dvema ekstremnima izraelskima ministroma Itamarju Ben Gvirju in Bezalelu Smotriču, ki ju je že julija razglasila za nezaželeni osebi. Sankcije proti njima so že sredi junija sprejele tudi Kanada, Avstralija, Nova Zelandija, Združeno kraljestvo in Norveška. Na seji je vlada sprejela tudi prispevek za delovanje palestinske uprave v vrednosti 1,2 milijona evrov, ki bo del pobude Francije, Španije, Norveške in Savdske Arabije za zagotavljanje njene finančne vzdržnosti. Letos je vlada sicer sprejela tudi embargo na izvoz, uvoz in tranzit orožja iz Izraela in v njega. *sta/nb*

Proračun z luknjami

Ljubljana – Vlada je sprejela predlog proračunov za leti 2026 in 2027. Za naslednje leto načrtuje 15,6 milijarde evrov prihodkov in 17,7 milijarde evrov odhodkov. Za leto 2027 bi se obe številki povečali še za milijardo evrov. Proračunski primanjkljaj bi tako znašal nekaj manj kot tri odstotke bruto domačega proizvoda. Finančni minister Klemen Boštjančič je sporočil, da imajo v proračunu prednost ukrepi, namenjeni krepitvi znanosti, zagotavljanju primernih in cenovno dostopnih stanovanj, ukrepi za spodbujanje investicij in pospešitev prehoda v gospodarstvo z visoko produktivnostjo, pokojninsko in zdravstveno varstvo ter odpornost in varnost. Za vsako leto proračun predvideva prerazporeditev sredstev Ministrstva za obrambo v višini okrog 110 milijonov evrov na druge resorje za projekte tako imenovane dvojne rabe. Povprečnina za občine bo znašala 810 evrov na prebivalca. *rš/nb*

Lotričev fokus

Ljubljana – Zunajparlamentarna stranka Fokus je na izredni seji prevzela ime svojega ustanovitelja in se preimenovala v stranko Fokus Marka Lotriča. Stranko, ki jo predsednik Državnega sveta vodi, je slednji ustanovil januarja letos. *rš/nb*

Dogovor o solidarnostni pomoči

Predstavniki vlade in sindikatov javnega sektorja so prejšnji teden dosegli dogovor o solidarnostni pomoči. Del dogovora je nov cenzus za pridobitev solidarnostne pomoči v primeru smrti delavca, ožjega družinskega člana, težje invalidnosti in daljše bolezni. Do sedaj je bila meja za prejemanje solidarnostne pomoči minimalna plača, po novem pa bodo do pomoči upravičeni vsi, katerih plača ne presega 120 % minimalne plače, za člane sindikatov javnega sektorja pa bo meja 168 % minimalne plače. Dogovor ne vključuje dviga solidarnostne pomoči za 30 %, ki so ga zahtevali sindikati. *rš/nb*

DARKO HORVAT/COM

Darko Horvat, ustanovitelj propadle skupine Aktiva, bo tokrat morda res pojasnil, kam so izginili milijoni evrov investicij.

»Vse valijo na pleča delavcev in upokojencev, delodajalce pa so pustili povsem pri miru.«

- David Švarc, Generalni sekretar Sindikata poklicnega gasilstva Slovenije

Pia Nikolič
foto: STA

Poslanci so potrdili nov pokojninski zakon, združenje 25 sindikatov in drugih delavskih organizacij pod imenom Delavska koalicija pa jim je odgovorilo z zbiranjem podpisov za referendum proti temu zakonu. Zakaj so to storili, smo povprašali predstavnika omenjene koalicije, sindikalista Davida Švarca.

Kot Delavska koalicija ste prejšnji teden v parlament vložili nekaj manj kot 10.000 podpisov za začetek postopka za razpis zakonodajnega referenduma proti pokojninski reformi. Zakaj smatrate, da je slaba?

»Ob vseh napadih, ki smo jih deležni z nasprotnih strani, poudarjamo, da ne rušimo pokojninske reforme kot take, saj menimo, da je pokojninska zakonodaja potrebna sprememb, ampak takšnih, ki bi upokojemcem omogočile dostojnejše pokojnine, delavcem dostojnejše delo in upokojevanje v času, ki je primeren glede na izčrpanost delavstva na splošno. Zahtevamo spremembe, kot je dvig porazno nizkega odmernega odstotka. Nova zakonodaja predvideva dvig iz 63,5 na 70 odstotkov, naša pričakovanja pa so višja, čeprav je tudi ta rezultat nekako zadovoljiv. Prav tako podpiramo dvig odmernih odstotkov za invalidske in vdovske pokojnine, a imamo tudi tu višja pričakovanja, saj bi invalidske pokojnine kljub predvidenemu dvigu ostale pod pragom tveganja revščine. Podpiramo tudi božičnico, a ne v višini le 150 evrov, ki naj bi v petih letih narasla na 250 evrov, temveč da, če že govorimo o 13. pokojnini, upokojenci dejansko dobijo ta znesek v višini vsaj

polovice minimalne plače ali več. To so naše zahteve in pričakovanja. Na pot referenduma pa smo se podali zaradi vseh škodljivih, nepravilnih določb, kot so višanje obeh statorstnih mej za upokojitev, spreminjanje obdobja za določitev pokojninske osnove, nove formule usklajevanja pokojnin z inflacijo in plačami in podobnim. Kar se tiče nove formule za letno usklajevanje pokojnin, bo ta praktično v vsakem primeru pomenila znižanje. Letos so se recimo pokojnine dvignile za 4,5 odstotka na podlagi zdajšnje formule. Plače so se lani zvišale za 5,9 odstotka. Imeli smo inflacijo, ki je bila »le« 1,9-odstotna. Če bi že zdaj veljala takšna formula, kot bo veljala skozi napovedano prehodno obdobje in ki zajema 20-odstoten vpliv rasti plač in 80-odstotno inflacijo, bi se pokojnine letos dvignile za 2,2 do 2,4 odstotka in tako vsako leto naprej. Predlagatelji pa so polni besed o tem, kako skrbijo za vzdržnost pokojninskega sistema, čeprav jim dajemo jasno vedeti, da več kot očitno vse valijo na pleča delavcev in upokojencev, delodajalce pa so pustili povsem pri miru. Mi zahtevamo, da se vzdržnosti ne gradi na višanju starostne meje s slabšo osnovo za izračun pokojnin in slabšim usklajevanjem, ampak da se to izravna s poštenim ravnovesjem z vplačevanjem v pokojninsko blagajno, kar pomeni, da zahtevamo, da bodo delodajalci v Sloveniji po 28 letih znižanja te prispevne stopnje (ki je veljala za začasno) ponovno začeli plačevati toliko kot delavci – 15,5 procentov, kar bi na letni ravni pomenilo več kot milijardo in pol več sredstev v pokojninski blagajni. Za toliko smo namreč lani v pokojninsko blagajno

delavci vplačali več kot delodajalci.

Pravite, da bi bilo potrebno spremeniti sistem, saj ga že dolgo nismo prilagajali. Ministrstvo za delo se sklicuje na širok socialni dialog. Ste pri tem sodelovali in bili slišani?

»Gre za stalno iste razlage, pri katerem se oni sklicujejo na ta socialni dialog. Pri tem gre za tripartitni dogovor v okviru ekonomsko-socialnega sveta med vlado, delodajalskimi in sindikalnimi organizacijami oziroma njihovimi centralami. Ena od sedmih central je Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, del katere je tudi naš sindikat in še 21 drugih. Naša zveza je sodelovala, do kolikšne mere pa smo bili sindikati kot takšni sploh vključeni, je pa drugo vprašanje. V teh dveh letih oziroma pol leta intenzivnih pogajanj smo bili trikrat obveščeni o tem, kaj se tam dogaja, to je bilo na nek način bolj ali manj vse. Na to temo smo imeli znotraj zveze dva posveta, pred tem pa le eno sejo predsedstva, na kateri se odloča o skupnih stališčih, in na tisti seji smo jih tudi jasno zavzeli in načrtali jasne meje, preko katerih ne gremo. Med njimi je že omenjena prispevna stopnja in če bi to uredili, v bistvu ne bi potrebovali drugih ukrepov – to je bilo stališče zveze, ko smo sklepe sprejeli, a se na žalost niso udeležili.

Ste to sprejeli samo v sklopu zveze ali je stališče doseglo tudi ministrstvo?

»Pogajalska skupina zveze je predstavila in zagovarjala, kar smo se dogovorili, saj ima ta mandat v pogajanjih na ekonomsko-socialnem svetu. Stališča so imeli jasno

izražena skozi celo obdobje pogajanj, praktično skoraj do zadnjega tedna, ko se je bilo potrebno odločiti, ali je tisto, kar je bilo izpogajano, za nas sprejemljivo. Se pravi, do manj kot enega tedna pred izredno sejo predsedstva, ko smo se odločali, ali z vlado podpisati soglasje oziroma dogovor, da se nam zdi reforma sprejemljiva. Do tistega trenutka so bili vsi ti dokumenti zaupne narave, zato se sploh nismo mogli medsebojno posvetovati s svojimi organi in članstvom. Na koncu smo imeli štiri dni časa, da se odločimo. Tako smo bili s strani pogajalske skupine postavljeni tudi pred dejstvo, da je to največ, kar se lahko iztrži, da boljše ponudbe ne bomo dobili, kajti da je potrebno razmišljati, kako bo, če se po volitvah vse spremeni in bomo dobili samo še slabšo ponudbo. V bistvu so rekli, da bi bilo to pametno sprejeti. Pri Sindikatu poklicnega gasilstva Slovenije smo si vseeno vzeli en teden časa za posvete s članstvom, a je bil v tem tednu z vlado s strani zveze že podpisan Dogovor o strinjanju. Znotraj našega sindikata je bil predlog teh sprememb v celoti zavržen. Izraženo je bilo tudi veliko razočaranje in ogorčenje nad tem, da se nekaj takega sprejema pod takšnimi pogoji, brez kakršnihkoli nasprotovanj ali uporov, se pravi brez kakršnihkoli aktivnosti sindikalne strani.

Sekretar na ministrstvu za delo Igor Feketija je bil kritičen do dopisa Delavske koalicije, v katerem ste pred zbiranjem podpisov zapisali primer zaposlenega, katerega povprečje za odmero pokojnine bi znašalo 1.000 evrov in bi po novi reformi prejemal pokojnino

700 evrov, za kar sekretar pravi, da ne more obstajati, ker naj bi bila že danes najnižje določena pokojninska osnova 1.220 evrov, zato pokojnina ne bi mogla biti nižja od 781 evrov?

» Seveda se predlagatelji teh škodljivih sprememb zdaj obregajo ob vsak detajl naših potez, rekoč, da gre za neresnice ali zavajanja. A v tem primeru je šlo za ponazoritev primera, za prikaz razmerja, ni šlo za konkretno osnovo ali za konkretno penzijo, ki bi jo nekdo prejemal. Teh 1.000 evrov se ni predstavljalo kot najnižjo osnovo.

Zakaj pa menite, da sprememba obsega vzajemnega obdobja s 24 na 35 let ni primerna? Na ministrstvu pravijo, da bi tako prišlo do pravičnejšega izražena višine pokojnine.

» Pravičnega za koga? Osnova, izračunana na ta način, niti za enega delavca ali upokojenca v državi ne bo boljša, kot je trenutna, zato smo tudi proti. Morda obstaja majhen procent ljudi, ki jim sprememba ne bi pomenila spremembe na slabše, ampak za veliko večino bo to pomenilo bistveno nižjo osnovo. Za vsakega, ki v svojem 40-letnem delovnem obdobju ni imel linearne plače, na nek način primerljive skozi celo to obdobje. Lahko povem za primer gasilcev, saj imamo znotraj gasilske dejavnosti 30 različno rangiranih delovnih mest, od gasilca začetnika do delovnih mest glede na stopnjo usposobljenosti, kot so gasilec 1, gasilec specialist, gasilec inštruktor, vodja skupine, itd. Ta delovna mesta so različno vrednotena že zaradi zahtevane stopnje izobrazbe, ki se dviguje,

s čimer se tudi osnovne plače teh delovnih mest višajo. Hkrati poznamo sistem javnega sektorja, sistem napredovanj pa velja že marsikje v zasebnem sektorju, se pravi, da z leti delavec na svojem delovnem mestu napreduje, kar pomeni, da po nekaj desetih, dvajsetih letih prejemal vse boljšo plačo. Normalno bi bilo, da plača ali njena realna vrednost konstantno raste. Če torej vzamete za izračun te osnove za pokojnino 24 najboljših let in dodate še enajst slabših let, pridete do tistih 35 in dejstvo je, da bo osnova potem nižja, neglede na to, da naj bi se odmerni odstotek iz 63,5 dvignil na 70 procentov, kar ne bo pokrilo te znižane osnove ali pa jo bo pri nekaterih komajda. Danes boste redkokje našli koga, ki se ne bi strinjal, da so pokojnine načeloma slabe oziroma prenizke. Dodatno nižanje na takšen način je zato nekaj nesprejemljivega in težko bi govoril o pravičnosti. Sploh ob vedenju, da se je še pred desetimi leti, ko smo imeli prejšnjo reformo, za osnovo štelo le 18 najboljših let, pred tem pa so šteli samo najboljših deset let. Ta maneuver so izpeljali izključno zato, da se zbalansirajo stroški, kar je slabo in česar absolutno ne podpiramo.

Minister Luka Mesec pravi, da boste s padcem reforme zadali udarec najrevnejšim, ker se z začetkom leta ne bodo povišale vdovske, družinske in invalidske pokojnine ali olajšal dostop do varstvenega dodatka.

» Gre za manevre predlagateljev, pri čemer se moramo zavedati, da gre izključno za njihovo odgovornost. Če bo ta zakon, kot upamo, prišel do referenduma in bo tam zavržen, seveda ne bodo uveljavljene vse tiste določbe, ki jih tudi mi podpiramo in ki so dobre in sem jih prej naštel. Ampak, da je do te točke sploh prišlo, je izključno odgovornost vlade. Mi smo s svoje amandmaje in predloge, da se tiste tri škodljive določbe iz zakona odstranijo, vložili že maja letos, tudi na odboru za delo v državnem zboru. Končno odgovornost nosijo poslanci Državnega zbora, ki so predlagali zakon izglasovali.

Se je vse začelo 15. maja, ko ste uradno ustanovili Delavsko koalicijo?

» Praktično smo začeli pozivati že v začetku aprila, ko smo začeli tudi z novinarskimi konferencami in razlagali, kaj bi bilo potrebno spremeniti ter poslance pozvali, da škodljive določbe odstranijo. Je pa zanimiv maneuver, da tisti, ki reformo podpirajo, v trenutku, ko niso bili pripravljeni na spremembe, očitajo nam, kaj vse se bo zgodilo, če zadeva pade. Kar se tiče invalidskih pokojnin, ki naj bi se zvišale iz 41 na 50 odstotkov tiste osnove, pa tudi opozar-

jamo, da bodo še vedno pod pragom tveganja revščine. Je to normalno? Nam se ne zdi. Zveza delovnih invalidov Slovenije je že med sprejemanjem zakona predlagala, da bi se morale invalidske pokojnine dvigniti vsaj na 60 odstotkov osnove. Tudi zato bomo še pred samim referendumom vložili novelo zakona s členi, ki jih podpiramo, se pravi z dvigom odmernega odstotka, dvigom invalidskih in vdovskih pokojnin ter božičnice, tako da bodo imeli poslanci možnost, da kot novelo trenutni zakonodaji to sprejmejo in da se nobenemu ne bo poznal padec trenutnega zakona na referendumu. Poskrbeli bomo za to, da bodo poslanci lahko odločili, da kljub referendumu in padcu tega zakona poskrbijo, da nihče ne bi bil na slabšem, ampak bodo le pridobili.

Oni trdijo, da bomo vsi na slabšem, ker ste kampanjo osnovali na neresnicah.

»Z naše strani ni bilo neresnic. Lahko pa z vso gotovostjo trdim, da smo jih bili z njihove strani žal deležni precej, tudi neizpolnjenih obljub. Zagotovljeno je bilo, da se bo skozi reformo prispevna stopnja delodajalcem dvignila na raven delavske, a do tega ni prišlo, zato se verjetno ne gre čuditi, zakaj so delodajalske organizacije zdaj edine, ki so tiho v zvezi s to reformo. Ničesar ne nasprotujejo, sploh se ne ubadajo s tem, ker so seveda zadovoljne, ker so jih pustili pri miru. Razmerje polnjenja pokojninske blagajne, kot je pri nas, ne obstaja nikjer drugje v Evropi. Samo v eni državi v Evropi poleg Slovenije delodajalci v pokojninsko blagajno vplačujejo manj kot delavci. Na Madžarskem delodajalci plačujejo 9,31 odstotka, delavci pa 10,0, kar je skoraj enako. Obstaja pet držav, v katerih delavci in delodajalci v pokojninsko blagajno vplačujejo enak znesek. To so Nemčija, Luksemburg, Švica, Latvija in Poljska. V vseh ostalih državah Evropske unije delodajalci v pokojninsko blagajno plačujejo več kot delavci, marsikje veliko več. Slovaški delodajalci v pokojninsko blagajno vplačujejo 18,75 odstotka, delavci pa 4 odstotke. Na Češkem delodajalci 21,5, delavci 6 odstotkov. Francozi podobno kot Čehi, v Italiji pa delodajalci plačujejo celo preko 23 odstotkov. Nam je bilo obljubljeno, da bo prispevna stopnja izenačena, kot je tudi bila do leta 1995. To je manevrski prostor, ki ga imajo naši odločevalci, in pošteno bi bilo, da bi se prispevna stopnja vsaj izenačila. Potem vsi ti škodljivi ukrepi za delavstvo in upokojece ne bi bili potrebni.

Ko govorimo o neresnicah, kdo ima prav? Luka Mesec je v oddaji Marcel zatrdil, da se upokojitvena starost ne bo

dvignila, ampak v zakonu piše, da se bo spodnja meja s 60 dvignila na 62 in zgornja s 65 na 67 let. Kako naj si to razlagamo?

»To je eno od najbolj podlih zavajanj, ki jim lahko rečemo tudi laži in smo jih deležni bolj kot ne s strani vseh podpornikov zakona. Poudarjajo, kako so uspeli ohraniti 40 let delovne dobe, a to za mnoge delavce ni res, predvsem za tiste, ki so začeli delati zgodaj. 40 let naj bi bilo dovolj za polno upokožitev, a neradi govorijo o tem, da je teh 40 let povezanih tudi s starostjo. Delavec mora po zakonodaji za upokožitev doseči vsaj 60 let. Pod določenimi pogoji se lahko ta meja zniža za ženske na največ 57 let starosti ali za moške na največ 58 let. Če se je nekdo zaposlil pri petnajstih, se mu priznajo ta tri leta do polnoletnosti za znižanje starosti za upokožitev. Sem se prištevajo še služenje vojaškega roka ali število otrok. Ampak pred 57. letom (moški pred 58. letom) starosti se ne morete upokožiti niti s polno delovno dobo. Še vedno imamo cele generacije, ki so se v 80. ali 90. zaposlovale kot mladoletne, kar pomeni da bi nekdo, ki se je zaposlil pri 15 letih, 40 let delovne dobe dosegel pri 55 letih starosti, ne pri 57 ali pri 60 letih, kot jih mora imeti zaradi starostne omejitve. Torej ima na koncu najmanj 42 let delovne dobe ženska in 43 let delovne dobe moški. Ko začnemo razpravljati tako, nam nihče več ne reče, da lažemo ali zavajamo, ampak nas začnejo prepričevati, da bodo tisti, ki bodo delali dlje od 40 let, v novi zakonodaji prejeli boljši odmerni odstotek in bodo imeli malo višjo pokojnino. Ampak tukaj gre za ljudi. Če so se zaposlili kot mladoletni, so imeli takrat seveda nizko izobrazbo in so običajno zasedali slabo plačana fizična delovna mesta, torej so po 40 letih dela iztrošeni in slabega zdravja, delali pa so za najslabše plače, kar pomeni najslabše pokojnine. Tisti ubogi odmerni odstotki, ki bodo zdaj malenkost višji, ne odtehtajo tega, da bodo ljudje iztrošeni, na pol invalidi, ker bodo prisiljeni delati še 41., 42., 43. leto. Nam se to zdi nesramno in zavajajoče. Starostno mejo namreč dodatno dvigujejo iz 60 na 62 let, maksimalno pa se jo bo lahko še vedno znižalo največ do 57. ali 58. leta. Nisem si predstavljal, da so sploh sposobni takšnih zavajanj in laganja, medtem ko ti gledajo v oči in razlagajo, da je 40 let dela dovolj za upokožitev. Za tiste, ki so začeli delati kasneje, je seveda dovolj, recimo za ministra in kadre, ki so se tam pogajali. Verjamem, da so dobro preračunali, da ne bodo delali v lastno škodo.

Ena od koalicijskih zavez je bila dvig pokojnin nad prag tveganja revščine. Invalidske pokojnine temu ne bodo sle-

dile, ampak ali gre pri tem za osamljen primer?

»Mislim, da so pod tem pragom tudi vdovske, a je odvisno od tega, kakšna je bila tista pokojnina. Rado se pa govori, za kakšne dvige gre konkretno pri invalidih. Ne bodo rekli, da jih bodo dvignili iz 41 na 50 odstotkov osnove oziroma za devet odstotnih točk, ampak bodo govorili o 22-odstotnem dvigu. Gre za dvig iz slabih 500 na 600 evrov oziroma nekaj čez in v njihovih glavah so to strašne razlike, ampak kako gredo sploh lahko v reformo, ko pokojnina ostane pod pragom tveganja revščine? Sploh ko gre za invalida, ki je že po naravi hendikepiran pri mnogih stvareh in ima lahko z vidika svoje invalidnosti še dodatne stroške. Težko razumemo takšne razlage, stališča in tiščanje, da je treba spremembo pokojninske zakonodaje nujno izpeljati na tak način.

Trenutna vlada se večkrat izjavlja za levosredinsko, proti zakonu pa je glasoval samo poslanec Miha Kordiš. Zakaj mislite, da so bili ostali »za« oziroma največ vzdržani?

»Kot sem jaz to spremljal, o teh 49 glasovih za mislim, da so bili to glasovi vladne koalicije, se pravi poslancev treh vladnih strank. Vsi, ki so se vzdržali so člani opozicije.

Zakaj oni niso nasprotovali?

»Dobro vprašanje. Ne spomnim se situacije, ko bi bili tako poenoteni. Mogoče kalkulirajo, kako bo, če bo vlada po volitvah drugačna. Morda bodo morali zakon sami pripravljati in imajo podobne vsebinske ideje. V zakonu namreč ni ničesar socialnega ali socialdemokratskega, gre za klasično skrajno neoliberalno politiko in mislim, da je to edina prava ocena trenutne politične struje znotraj državnega zbora, razen enega poslanca, ki je jasno glasoval proti temu.

Minister za delo vas je omenjal tudi osebno, poleg poslanca Mihe Kordiša, in sicer, da se za kampanjo skriva vaš osebni interes, ker ste neuspešno kandidirali za predsednika Zveze svobodnih sindikatov.

»Takšne trditve so pod vsakim nivojem nekoga na takšnem položaju. Poskuša pač diskreditirati osebno in zapeljati stvar proč od vsebine, ampak Delavsko koalicijo sestavlja 25 sindikatov in drugih delavskih organizacij na ravni države. Vse, kar govorim, so stališča Sindikata poklicnega gasilstva Slovenije, ki ga sestavlja okoli 80 odstotkov vseh zaposlenih v dejavnosti poklicnega gasilstva. Seveda so to tudi moja stališča. 66

Bo že

Po pol leta sprememb na področju predvajanja slovenskih filmov v kinematografih ni

Pia Nikolič
foto: STA

Marca je bil po slovenskih kinematografih napovedan bojkot predvajanja slovenskih filmov. Večina kinematografov se je za to odločila, ker je želela slovenska država kot edina v Evropi direktivo o urejanju avtorskih in sorodnih pravic avdiovizualnih del v zakon implementirati na način, da bi se nov strošek za plačevanje teh pravic, ki naj bi ga plačevali združenju AIPA, prenesel na kinematografe. Kot prvi so se odzvali v Moj Kino Kranj, kjer so zaradi predvidenega povečanja stroškov kino kar zaprli, saj bi sicer zapadli v finančno brezno. Sledil jim je mariborski Cineplexx. Pol leta kasneje se situacija ni zares spremenila. Še danes boste, razen na festivalih, zelo redko ujeli projekcijo slovenskega filma. Skoraj se zdi, da se odgovorni situaciji bolj kot ne izogibajo ali pa je sploh ne zaznavajo.

Na Ministrstvu za kulturo so sicer dejali, da so se »z vsemi deležniki večkrat sestali«, da pa se od začetka mandata ministrice Aste Vrečko že tako ali tako posebej posvečajo področju filma. Po njihovo je »slovenski film v vzponu«. V kinematografe pa zgleda želijo več slovenskega filma privedi s prisilo, saj so spremenili pogoje javnega razpisa za kinematografe: »Med drugim smo dodali pogoj za pridobitev sredstev, da se mora predvajati 10 % slovenskih filmov.«

Omenjeni razpis za letošnje leto ponuja »sredstva v skupni višini 160.000 evrov«. Če bi se na ta razpis prijavilo samo vseh trideset slovenskih kinematografov, povezanih v Art kino mrežo Slovenije, bi lahko po enakomerni razdelitvi vsak od njih dobil 8.000 evrov. Kinodvor, ki je imel v lanskem letu 2.031 projekcij, bi tako lahko dobil v povprečju štiri evre subvencije na posamezno projekcijo, pri celotnem programu pa bi moral upoštevati vse zahtevne razpisne pogoje.

Proračun za filmsko produkcijo so na ministrstvu letos res povečali za skoraj štiri milijone glede na lansko leto, a kaj ko so jih za projiciranje povečali le za slabih 33.000 evrov. Kljub temu, da gre za komaj opazno povišanje, ki ob inflaciji svojo realno vrednost še izgubi, so se na ministrstvu odločili pogoje še zaostriti, namesto

da bi del subvencij pod ohlapnejšimi zahtevami namenili tudi kinematografom. Ti za razliko od muzejev in galerij namreč že tako ali tako plačujejo približno deset odstotkov DDV na posamezno vstopnico več kot druge kulturne institucije. A na ministrstvu odgovarjajo, da urejanje davkov ni njihova stvar, ker ni v njihovem resorju. Hkrati pa so zapisali, da so zapleti na področju filma »predvsem na področju pravic, ki se nanašajo na zakonodajo, ki ureja avtorske in sorodne pravice, ta pa je v pristojnosti Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport. Na Ministrstvu za kulturo smo prepričani, da je potrebno podpirati film sistemsko in celostno. Del filmskega ekosistema so tudi kinematografi, zlasti tisti, ki so sofinancirani z javnimi sredstvi, zato morajo spoštovati določila o deležu predvajanja slovenskih filmov.« Odgovor je

torej enak tistemu izpred pol leta, ko so si ministrstva odgovornost za blokado slovenskih filmov porivala iz rok v roke, rešitev pa ni bilo, čeprav pri tem najbolj trpijo tako filmski delavci kot gledalci. Jasne podpore kinematografom, ki so »del filmskega ekosistema« pa ni zares opaziti.

Ko smo glede blokade slovenskih filmov vprašali Slovenski filmski center, so nam odgovorili, kje si jih lahko vseeno ogledamo, torej po njihovem razumevanju blokade ni. »Kinematografi so v javnosti večkrat poudarili, da ne prihaja do blokade predvajanja domačih filmov, a se po naših informacijah distributerji slovenskih filmov soočajo z dodatnimi izzivi pri dogovorih s kinematografi glede distribucije slovenskih filmov,« so nam odgovorili.

Na zadnji redni seji sveta Slovenskega filmskega centra naj bi sicer obravnavali tudi točko Problematika distribucije v slovenskih kinematografih: »Znotraj razprave je svet skušal poiskati načine, na katere lahko Slovenski filmski center, ki sicer ni lastnik filmov, ki jih sofinancira na razpisih, posreduje na trgu, z namenom zagotavljanja

javnega interesa po predvajanju sofinanciranih filmov iz nacionalnega programa.« A tega, ali so načine tudi našli, niso povedali.

Pri filmih torej zaenkrat nič novega. Razen tega, da se je v Cankarjevem domu po marčevski vroči razpravi vzpostavil termin za predvajanje Novih filmov doma, ki trenutno sceno navidezno rešuje, je predvsem opaziti, da je bilo v letošnjem letu precej manj domačih premier, kot jih je bilo v istem obdobju lani. Kljub temu, da so bili v tujini filmi na festivalih že predvajani. Ali bo do kakšne rešitve vendarle prišlo, zaenkrat ni jasno, saj se zdi, da problema sploh ni. Če je, pa naj bi se, po špekulacijah neimenovanega akterja iz filmskega sveta sodeč, morda »čudežno« razrešil, ko bo na vrsto za redno distribucijo prišel film, ki bo vse opral na devetdeset. “

Pomočnik, ki lahko postane past

Umetna inteligenca med mladimi

Petra Znoj

foto: netscribes

Umetna inteligenca se je v nekaj letih iz eksperimentalne tehnologije spremenila v vsakodnevne spremljevalca. Kar je bilo še pred kratkim del znanstvene fantastike, je danes že stalnica v življenju skoraj vseh slovenskih najstnikov. Anketa, ki jo je spomladi letos izvedla točka osveščanja o varni rabi interneta safe.si, je pokazala, da orodja generativne umetne inteligence uporablja velika večina osnovnošolcev tretje triade in srednješolcev. Med mladimi prevladujeta ChatGPT in MyAI na Snapchatu. Medtem ko jo tri četrtine osnovnošolcev in skoraj devet od desetih srednješolcev uporablja za šolo, jo skoraj tretjina osnovnošolcev uporablja tudi za igro, ustvarjanje šaljivih vsebin ali pogovore. Na prvi pogled nedolžna pomoč, v resnici pa orodje, ki odpira številna vprašanja in pasti.

Namesto da bi poiskal pomoč pri strokovnjakih, se je zatekel k strojem – in pristal na psihiatriji. To kaže, kako nevarno je, ko mlad človek umetno inteligenco dojema kot prijatelja ali zaupnika, ki pa v resnici ne razume čustev in ne premore empatije.

Podatki safe.si razkrivajo še drugo temno plat: vsak šesti osnovnošolec in skoraj vsak sedmi srednješolec je že postal žrtev spletnega nasilja, ki ga omogočajo ta orodja. Najpogostejše gre za krajo identitete, ustvarjanje lažnih profilov in fotomontaž, med katerimi posebej izstopa izdelava golih posnetkov, kar je hkrati kaznivo in za mladoletnika lahko izjemno travmatično. A nevarnosti se s tem ne končajo. Približno osem odstotkov osnovnošolcev in pet odstotkov srednješolcev priznava, da so sami umetno inteligenco že uporabili za škodovanje drugim.

Strokovnjaki opozarjajo tudi na dolgo-

Orodja pa vse to shranjujejo, obdelujejo in tudi posredujejo naprej. Čeprav se zdi, da je pogovor z umetno inteligenco zaseben, to v resnici ne drži.

Če mladi umetno inteligenco dojemajo predvsem kot šolskega pomočnika ali pogovornega prijatelja, pa na drugem koncu sveta že nastajajo sistemi, katerih posledice so lahko smrtonosne. Primer so avtomatizirana orožja, ki jih poganjajo algoritmi umetne inteligence. V praksi se je že zgodilo, da so takšni stroji streljali na vse, kar se premika, ker niso znali pravilno prepoznati tarč. Gre za realnost, ki je že tukaj, ne za znanstvenofantastični scenarij.

Tveganja niso samo etična ali psihološka, temveč tudi okoljska. Strežniki, ki poganjajo umetno inteligenco, porabljajo ogromne količine energije in vode. Ogljični odtis je večji, kot si večina predstavlja, zato tudi tukaj odpira vprašanja, ali bo cena tehnološkega napredka dolgoročno previosa.

Čeprav številke iz ankete safe.si jasno kažejo, da je umetna inteligenca postala del vsakdana mladih, pa jih raziskovalci opozarjajo, da jo uporabljajo pogosto brez pravega razumevanja in brez kritičnega pogleda. Številne skrbi, da bo umetna inteligenca nadomestila človeško delo, da se bomo ljudje preveč zanašali nanjo ali da bo celo zavladata svetu. Najmanj pa jih skrbi možnost goljufanja pri šolskih nalogah –

Ena največjih nevarnosti je, da mladi – pa tudi odrasli – umetni inteligenci pogosto preveč zaupajo. Po podatkih safe.si več kot polovica srednješolcev verjame, da so odgovori umetne inteligence vedno pravilni, čeprav je dobro znano, da orodja pogosto ustvarjajo izmišljene informacije. Tako se napačni podatki prenašajo v šolske naloge in ustvarjajo zmotno sliko sveta. Še huje pa je, ko umetna inteligenca poseže v občutljive življenjske situacije. V tujini je odmeval primer mladega moškega, ki se je po pogovorih z umetno inteligenco prepričal, da so njegove samomorilne misli povsem običajne. Sistem mu je potrdil, da je »v redu«, čeprav je že kazal znake hude stiske.

ročne posledice. Če se otroci in mladi preveč zanašajo na umetno inteligenco, se lahko zmanjša njihova sposobnost samostojnega in kritičnega razmišljanja. Možgani se »polenijo«, ustvarjalnost oslabi, učenje pa postane zgolj prepisovanje tega, kar ponudi stroj. Učitelji se že zdaj sprašujejo, kako ocenjevati naloge, pri katerih ni jasno, koliko so rezultat znanja učenca in koliko znanja umetne inteligence.

Osebnosti podatki so še ena od točk, pri katerih mladi niso dovolj previdni. Čeprav jih več kot polovico skrbi, da bodo o sebi na spletu razkrili preveč, veliko najstnikov vseeno brez pomisleka vpisuje osebne podatke, lokacije ali občutljive informacije.

kar pove, da mladi v umetni inteligenci ne vidijo zgolj bližnjice do ocen, temveč nekaj veliko večjega.

Vprašanje, ki se ob vsem tem postavlja, je, ali bomo umetno inteligenco znali uporabiti kot orodje, ki človeka podpira, ali pa bomo dopustili, da bo začela upravljati z nami. Mladi, ki danes odraščajo z njo, bodo prva generacija, ki bo posledice občutila na lastni koži – tako v šoli, na delovnih mestih kot v osebni življenju. Zato bo odločilno, ali jih bomo znali opremiti z znanjem, kako tehnologijo uporabljati odgovorno, kritično in varno. Če ne, utegne vsakdanji pomočnik hitro postati past, iz katere se bo težko rešiti. “

Očetov podpis v genih

Kako življenjski slog očeta vpliva na zdravje otrok

Petra Znoj
foto: pdp

Dolgo je veljalo, da očetje k otrokovemu življenju prispevajo predvsem polovico genetskega zapisa, ki se skriva v njihovi spermi. Vse ostalo – od razvoja posteljice do poteka nosečnosti in zdravja otroka – naj bi bilo prepuščeno materi. A sodobna znanost razkriva, da resnica ni tako enostavna. Vse bolj jasno postaja, da očetje s seboj prinesejo še nekaj drugega: epigenetske signale, ki spremljajo gene in pomembno vplivajo na razvoj ploda ter dolgoročno zdravje potomcev.

Epigenetika pomeni, da se geni v telesu lahko prižigajo ali ugašajo glede na različne zunanje dejavnike, ne da bi se pri tem spremenil sam zapis v DNK. Gre torej za nekakšen priročen sistem »stikala«, ki določa, kateri geni bodo aktivni in kateri bodo ostali utišani. V spermi se poleg genetske informacije nahajajo še kemične oznake in molekule RNK, ki otroku posredujejo informacije o očetovem življenjskem slogu, prehrani, stresu in celo starosti. To pomeni, da sperma ni statičen prenašalec genov, temveč živ odtis očetovega načina življenja tik pred spočetjem.

Raziskave kažejo, da lahko že prehrana očeta pomembno vpliva na prihodnje generacije. Moški, ki imajo pomanjkanje folata in drugih vitaminov skupine B, pogosteje prenašajo spremembe v epigenetskih oznakah sperme. V poskusih na miših so pri potomcih očetov s premalo folata opazili razvojne napake. Podobno velja za antioksidante, cink in druge hranilne snovi, ki imajo pomembno vlogo pri stabilnosti genetskega materiala. Prehrana, bogata z vitamini in minerali, tako ne koristi le moškemu samemu, temveč lahko oblikuje tudi boljše izhodišče za zdravje njegovega otroka. Številni strokovnjaki zato danes poudarjajo, da bi se morali tudi moški, ki načrtujejo očetovstvo, prehranjevati enako skrbno kot nosečnice.

Na epigenetske signale močno vpliva tudi starost. Starejši očetje imajo v spermi več sprememb v metilaciji DNK, kar je povezano z večjim tveganjem za avtizem, shizofrenijo in druge nevrološke motnje pri otrocih. Čeprav to ne pomeni, da bo vsak otrok starejšega očeta nujno zbolel,

statistike vseeno kažejo, da se tveganja povečujejo. To odpira tudi širše družbene dileme, saj se starševstvo danes pogosto preloži na poznejša leta življenja. Biološka ura očeta se morda ne kaže tako očitno kot pri ženskah, a vpliv starosti na spermo je realen in znanstveniki ga vse bolj podrobno raziskujejo.

Tudi stres pušča svoj pečat. Psihološki

in fiziološki pritiski, kot so kronična napestost, travme ali dolgotrajno izčrpavanje, spreminjajo drobne molekule RNK v spermi. Poskusi na živalih so pokazali, da se ti epigenetski odtisi prenesejo na potomce, ki se kasneje v življenju na stres odzivajo drugače – včasih bolj burno, drugič pa z zmanjšano občutljivostjo. Čeprav je mehanizem še vedno predmet raziskav, je sporočilo jasno: tudi očetov način življenja, čustveno ravnanje in obremenitve se lahko vtisnejo v biološko kodo otrok.

Škodljive razlike se pojavijo tudi ob nezdravem življenjskem slogu. Kajenje, prekomerno pitje alkohola, stik s pesticidi, težkimi kovinami in drugimi toksini dokazano spreminjajo epigenetski profil sperme. To lahko vpliva na rast posteljice, prekrvavitev in prenos hranil, kar se odraža v rasti ploda. Pri nekaterih otrocih se to pokaže kot nižja porodna teža, v odrasli dobi pa kot večje tveganje za srčno-žilne bolezni ali sladkorno bolezen tipa 2. Ko seštejemo učinke kajenja, alkohola in onesnaženega okolja, dobimo sliko, v kateri očetovo zdravje postane enako pomembno kot materino.

Debelost pri očetih je prav tako povezana z epigenetskimi spremembami. Otroci očetov z višjim indeksom telesne mase imajo pogostejše težave z inzulinsko rezistenco in presnovnimi motnjami. To kaže, da dedovanje ni zgolj vprašanje genov, temveč tudi načina življenja pred spočetjem. Vendar pa ima zgodba tudi pozitivno plat. Redna telesna vadba lahko epigenetski zapis sperme izboljša in ga naredi ugodnejšega za potomce. To pomeni, da imajo očetje v svojih rokah več moči, kot si običajno mislijo. Sprememba življenjskih navad lahko dobesedno pomeni bolj zdravo prihodnost njihovih otrok.

Ko dodamo še vlogo semenske tekočine, ki vsebuje citokine, rastne faktorje in druge signalne molekule, postane slika še bolj zanimiva. Ta tekočina namreč ni le »prevozno sredstvo« za spermijske celice, ampak pomembno vpliva na materin imunski sis-

tem, da lažje sprejme zarodek, ter na razvoj posteljice. Na ta način oče posredno sodeluje pri oblikovanju intrauterinega okolja, ki bo otroka hranilo devet mesecev. To je povsem nova perspektiva, saj je bila posteljica dolgo razumljena predvsem kot materin organ, zdaj pa vemo, da jo oblikujejo tudi očetovi signali.

Znanost torej jasno kaže: očetje niso le donatorji genov, temveč aktivni oblikovalci življenja, še preden otrok sploh pride na svet. Njihova prehrana, starost, stres, razmerje s škodljivimi snovmi in telesna pripravljenost se zapišejo v epigenetske oznake sperme, ki se nato prenašajo na potomce. Čeprav si genov ne moremo izbrati, lahko z zdravim življenjskim slogom pomembno vplivamo na to, kako se bodo ti geni izražali in kakšne pogoje bo imel otrok za svoje življenje.

Morda je prav to največja sprememba v doživetju starševstva: da zdravje prihodnjih generacij ni le v rokah mater, temveč tudi očetov. In da odločitev za bolj uravnoteženo prehrano, manj stresa in več gibanja ne koristi samo njim, temveč tudi še nerojenim otrokom. “

Ženske ne treniramo le telesa. Treniramo miselnost. Postajamo bojevnice.«

- Anja Robavs, osebna trenerka

Petra Znoj
foto: osebni arhiv

Ko pogledaš Anjo Robavs, vidiš nasmejeno, odločno žensko. Osebno trenerko, trenerko Spartana, nekdanjo atletinjo. A tisto, kar pri njej najbolj izstopa, ni fizična moč. Je moč, ki prihaja od znotraj. Je vera v to, da lahko vsaka ženska postane bojevnica – če trenira ne le telo, temveč tudi svoj um.

Anja je svojo športno pot začela kot atletinja, a jo je poškodba iztrgala iz sveta, ki ga je imela rada. Šport je izginil iz njenega vsakdana – in z njim tudi občutek pripadnosti, identitete, smisla. V iskanju novega izziva je na družbenih omrežjih zagledala objavo nekdanje kolegice iz atletskega kluba, ki je tekmovala na tekmovanju Spartan Race. Prikaz ovir, blata, plezanja, tekanja in fizičnega preizkusa v njej ni prebudil le radovednosti. Prebudil je tisti notranji glas, ki reče: »Tudi jaz bi to zmogla.«

Spartan Race ni zgolj športni dogodek. Je koncept, svetovna znamka, ki temelji na premagovanju fizičnih in mentalnih ovir – od preskakovanja zidov, vlečenja verig in plezanja po vrveh, do plazenja pod bodečo žico, nošenja bremen in metanja sulice v tarčo. Gre za preizkušnjo telesa, vzdržljivosti, koordinacije in poguma, ki se je razvila iz vojaške vadbe in je nedavno povzročila nekaj negotovanja pri Ljubljančanih, ki so jim center mesta prekrili s progo za ta šport. Nekateri so ob tem celo protestirali, saj se jim je zdelo, da gre za promocijo ameriške militarizacijske kulture orožja.

Anjina prva dirka ni bila »lahka vstopna točka«. Odločila se je za 21-kilometrsko preizkušnjo v Dolomitih, kar je bilo hkrati tudi evropsko prvenstvo: »Takrat sem doživela prvi resen premik. Kasneje jih je bilo še veliko, predvsem se spomnim izkušnje iz Češke nekaj let kasneje. Nekje na klancu, sredi snega, v kratkih hlačah, ko sem delala vojaške poskoke z obrazom uprtim v sneg, sem se zjokala, ko sem spoznala, da premikam meje – telesne in čustvene. Da lahko naenkrat izpustim iz sebe stvari, ki jih v

vsakdanjem življenju zatiram. Da jih pustim tam, v tistem snegu.«

Danes je Anja licencirana trenerka. A njeno delo presega samo pripravo na tek-

movanja, večino njenega dela predstavljajo osebno trenerstvo in preobrazbe žensk – tako telesne, kot življenjske. K njej prihajajo ženske, ki si želijo izgubiti kilograme, a zelo hitro se izkaže, da potrebujejo nekaj več. »Ko enkrat spoznaš, kaj tvoje telo zmore – ko začneš telovaditi, ko spremeniš način življenja ali pa ko se udeležiš Spartan tekmovanja, preplezaš zid, ko prideš na cilj blatna in utrujena, pa vseeno nasmejana – začneš na novo verjeti vase. Vidiš, da zmoreš več, kot si si kadarkoli predstavljala.«

Anja zato svoje varovanke spodbuja, naj si postavijo cilje, ki niso povezani le z izgledom. Skupaj trenirajo – telesno, prehransko in predvsem mentalno. »Ni štos v popolnosti. Štos je v tem, da začneš razmišljati kot bojevnica. Da si upaš. Da izzoveš samo sebe. In potem vidiš, da se to preslika tudi v življenje. Ena je pustila službo, ki jo je dušila. Druga se je končno postavila zase. Tretja se je po dolgih letih odločila za selitev. Nekateri so prvič v življenju rekle 'jaz sem na prvem mestu'. In to ni le posledica treningov. To je posledica tega, da končno zares

začutiš svojo moč.«

Treningi, ki jih Anja vodi, so prilagojeni vsaki posameznici. Tista dekleta (pa tudi nekaj fantov), ki si upajo nekaj več, pa pripravljajo tudi za Spartan tekmovanje. Tekme so razdeljene na različne težavnosti, znotraj vsake pa obstajata tekmovalna in netekmovalna kategorija. V netekmovalni se lahko pomagaš, ovire preskočiš, greš v svojem tempu. »Tudi če greš prvič samo zato, da vidiš, kako izgleda – že to je izkušnja. Vsi starostni razredi, vse postave, vse zgodbe – vse se zlijemo v eno. V skupnost. In ta energija, ki se ustvari na terenu, te nosi še dolgo po tem, ko prideš domov.«

Anja pogosto potuje po Evropi in ZDA – na tekme, sodeluje z drugimi trenerji, se izobražuje in gradi vizijo. Pri nas takšnih poligonov še ni veliko, a skupaj z nekaterimi drugimi športniki v Sloveniji snuje ideje, kako bi postavili vadbene ovire. V Italiji so tovrstni objekti že skoraj v vsaki

vasi. Slovenija pa, kot pravi sama, še malce okleva z novostmi. A verjame, da se bo tudi pri nas prijelo – saj je odziv vedno navdušujoč, le opogumiti se je treba.

In še nekaj je pri Spartan kulturi drugače – tu ženske niso »šibkejši spol«. Tu ženske nosijo verige, plezajo po blatu, padajo in vstajajo. Tu ni prostora za »tega ne zmorem«. In prav to Anja želi prenesti tudi na svoje stranke: samozavest, ki ne temelji na številki na tehtnici, temveč na občutku. »Ko spoznaš, kaj vse zmoreš, se spremeni način, kako razmišljaš o sebi. Telo je le sredstvo – glava je tista, ki te nosi čez ciljno črto. Tisto notranje 'jaz zmorem' postane najmočnejša mišica v telesu.«

Zato svoje delo razume kot poslanstvo. Ni le trenerka. Je motivatorica, spremljevalka in zgled. Ne gradi samo mišic, temveč identitete. In vsaki ženski pove isto: da ni pomembno, kako začneš, temveč kam greš. Da ni pomembno, ali boš plezala, padla, vstala – pomembno je, da verjameš vase. In da si nekega dne rečeš: »Če sem zmogla to, bom zmogla tudi vse ostalo.«

Med idealistično mladino in odsluženo elito

Kako protestira generacija Z

Simon Smole
foto: generationzforrevolution, fb

Po družbenih medijih so nedavno zao-krožili posnetki iz Nepala, ki prikazu-jejo mlade protestnike, kako po ulicah lovijo skorumpirane politike in jih javno kaznujejo. Protestniki so v dveh dneh premierja pripravili k odstopu in teden kasneje že dobili novo premierko po svojih željah. Usodno napako je prejšnji premier Karga Prasad Sarma Oli naredil, ko je vlada, skladno z novo sprejetim zakonom o družbenih omrežjih, prepovedala več kot dvajset spletnih platform.

Do leta 2005 je bil Nepal kraljevina, potem so se nekaj časa na oblasti menjavale razne maoistične komunistične skupine. Od leta 2015, ko so sprejeli ustavo, pa je uradno postal federativna republika Nepal, v kateri je vloga komunistov zanemarljiva. Tudi stranka, ki je trenutno na oblasti in se imenuje leninistična, je v svoji biti povsem liberalna. Nepalska vlada je mladim dostop do Tik Toka onemogočila že leta 2023. Pa ga potem spet omogočila, a z nizom omejitev, ki so mlade razjezile. Zdaj jim je končno pregorelo.

Sporni zakon je od tujih podjetij zahteval, da v Nepal vzpostavijo svoje pisarne, ki bi bile med drugim odgovorne za moderacijo objav, česar večina do postavljenega roka ni storila. To zakonsko zapovedano urejanje naj bi služilo boju proti spletnim prevaram, ustrahovanju in sovražnemu govoru. Toda poleg tega, in to je bil po prepričanju protestnikov glavni namen zakona, bi bilo treba cenzurirati objave, ki rušijo družbeno harmonijo.

Nepalci so prepričani, da je vlada pod krinko regulacije družbenih omrežij očitno želela ustaviti posnetke pod ključni-

koma *nepobaby* in *nepokids*, ki so kritizirali objave otrok in družin politikov, v katerih so razkazovali svoje bogastvo in razkošno življenje. Čeprav so bile platforme prepovedane, je bila izvedba protesta usklajena z uporabo VPN tehnologije, ki omogoča varno povezavo med napravo uporabnika in oddaljenim strežnikom prek javnega interneta.

Zakon je sicer vlada po izbruhu nezadovoljstva hitro umaknila, vendar je uvedla

največ 28 let.

Tudi v Indoneziji so v tem času protestirali predvsem mladi. Čeprav ljudje, mlajši od 30 let, predstavljajo približno polovico prebivalstva v obeh azijskih državah, so bili razlogi za njihovo ogorčenje drugačni. V Indoneziji je jeza izbruhnila zaradi razkritja mesečnega dodatka za stanovanje v višini 2.500 evrov, ki so ga prejeli poslanci v parlamentu, kar znaša več kot 10-krat več od minimalne plače v prestolnici Džakarti.

Indonezijski predsednik Prabowo Subianto je zaradi masovnih protestov odstavil pet ministrov, med njimi tudi ministra za finance. V protestih so varnostni organi ubili deset ljudi, protesti pa so se končali šele, ko je predsednik poslancem ukinil vse dodatke in plačne privilegije.

Izkoriščanje tehnologije za organizacijo množičnih gibanj mladih ni nič novega – v začetku 2000-ih je pošiljanje kratkih sporočil spodbudilo drugo ljudsko revolucijo na Filipinih, medtem ko sta se arabska pomlad in gibanje Occupy Wall Street v 2010-ih močno zanašali na Twitter. Od takrat je tehnologija še napredovala, široka uporaba mobilnih telefonov, družbenih medijev, aplikacij za sporočanje in zdaj tudi umetne inteligence ljudem olajša

mobilizacijo.

V Nepal in Indoneziji se ne dogaja nič novega. Mladi so jezni ker je njihova prihodnost ogrožena. A temeljnih razmerij moči v družbi, ki so privedle do kolapsa sistema, generacijske vstaje ne spreminjajo. Končni cilj je zgolj večja transparentnost in novo vodstvo, ki še nima umazanih rok. Ko se bodo mladi globalno povezali s svojimi starši, torej delavci, ki sistem vzdržujejo bo ta res ogrožen. “

policijsko uro, kar je še bolj razjarilo protestnike, ki so se spopadli s policijo. Svetovna javnost je lahko v živo spremljala, kako so protestniki napadli urade vlade, parlament, zapore, strankarske urade in rezidence politikov. Upor je postal znan kot protest tako imenovane generacije Z. Gre za povsem upravičeno poimenovanje, saj so se protestniki generacijsko definirali tudi sami, ko so postavili neformalni starostni pogoj za sodelovanje na protestih na

Čez Hrvaško brez gotovine

Hrvaška uvaja enoten elektronski sistem cestninjenja na vseh avtocestah

Ana Zupan
foto: pixabay

Hrvaška bo v prihodnjih letih doživela pomembno spremembo v načinu cestninjenja. Ministrstvo za morje, promet in infrastrukturo je konec septembra podpisalo pogodbo o uvedbi novega elektronskega sistema, ki bo zajel celotno mrežo avtocest. Pogodbo so Hrvaške avtoceste (HAC) podpisale skupaj s konzorcijem podjetij SkyToll iz Slovaške in TollNet iz Češke. Vrednost pogodbe znaša dobrih 79,9 milijona evrov brez DDV, sredstva pa prihajajo iz Nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost. Rok za dokončanje del je 24 mesecev od podpisa pogodbe.

Doslej so hrvaške avtoceste uporabljale kombinacijo različnih sistemov plačevanja. Vozniki so lahko cestnino poravnali z gotovino na plačilnih postajah ali z uporabo ENC naprav, ki omogočajo brezstično plačevanje po elektronskih povezavah. Tak sistem je imel svoje prednosti, a tudi slabosti – dolge kolone na plačilnih mestih in pomanjkanje enotne rešitve, ki bi omogočila hitrejši pretok vozil. Prav to bo zdaj odpravila uvedba enotnega elektronskega sistema, ki naj bi temeljito spremenil način vožnje po hrvaških avtocestah.

Nov sistem bo deloval povsem brezstično, cestnina pa se bo obračunala glede na dejansko prevoženo razdaljo. Vozniki se ne bodo več ustavljali na začetku ali koncu cestninskih odsekov, saj bo plačilo pote-

kalo elektronsko. Občasni uporabniki bodo v sistemu samodejno evidentirani prek kamer. Obstoječe naprave bodo delovale tudi v prihodnje, kar pomeni nemoteno prehodnost in kontinuiteto uporabe.

Podpredsednik hrvaške vlade in minister za morje, promet in infrastrukturo Oleg Butković je ob podpisu pogodbe poudaril, da gre za enega največjih infrastrukturnih projektov zadnjih let. »S tem projektom začnemo realizacijo zgodovinske prelopnice za celoten sistem avtocest. Nov način bo zajel največje število uporabnikov in prinesel neposredne koristi vsem, ki se vozijo po naših cestah,« je dejal in dodal, da promet na avtocestah vsako leto raste, hkrati pa se zaključujejo še zadnje povezave, kot so Istrski ipilon, avtocesta do Siska in koridor Vc.

Direktor HAC Boris Huzjan je izpostavil, da bo nov sistem izboljšal pretočnost prometa, zmanjšal čakalne vrste in omogočil učinkovitejše upravljanje cestninjenja. Sistem bo tudi združljiv z evropskim elektronskim sistemom cestninjenja, kar bo voznikom iz tujine olajšalo uporabo in omogočilo nadaljnji razvoj.

Nov zakon bo ukinil gotovinsko plačevanje. Za tovorna vozila in motorna kolesa bo uporaba naprav obvezna, vozila do 3,5 ton pa bodo lahko izbrala med ENC napravo in registracijo v sistem za samodejno prepoznavanje registrskih tablic.

Kršitve bodo strogo kaznovane: če bo voznik ujet brez registracije v sistem, bo moral plačati cestnino za prevoženi odsek in globo v višini 120 evrov, pravne osebe pa lahko doleti kazen do 1.300 evrov.

Ministrstvo poudarja, da bo uvedba sistema omogočila neprekinjen promet, kar bo zmanjšalo operativne stroške in prineslo bolj pregledno upravljanje avtocestnega omrežja. Koncesionarji bodo morali ob uvedbi novega sistema svoje poslovanje prilagoditi zakonskim spremembam.

Javno svetovanje o novem sistemu bo 30 dni potekalo na državnem portalu za e-svetovanje (e-Savjetovanja), ločeno za predlog zakona in spremljajoče predloge. V času svetovanja bodo zainteresirani državljani in strokovna javnost lahko podali pripombe in predloge, ki jih bo ministrstvo preučilo in po potrebi upoštevalo.

Če bo vse potekalo po načrtih, bo sistem začel delovati novembra 2026. Predvidenih je 208 cestninskih portalov in 140 stez za hitro registracijo uporabnikov. Tako bo Hrvaška sledila sodobnim evropskim praksam, vozniki pa bodo dobili enostavnejši in hitrejši način uporabe avtocest – brez gneče, brez zaustavljanja in z večjo preglednostjo pri obračunu cestnine. Nov sistem pomeni pomemben korak k modernizaciji celotnega cestnega omrežja in njegovi večji povezanosti z evropskim prostorom. “

Če preganjaš antifašiste, si – demokrat?

Washington – Predsednik ZDA Donald Trump je prejšnji teden podpisal izvršni ukaz, s katerim je necentralizirano, nepovezano levičarsko antifašistično gibanje, ki nasprotuje skrajno desnim, rasističnim in fašističnim skupinam, označil za »domačo teroristično organizacijo«. Ta oznaka, ki je praviloma namenjena za tuje organizacije, med drugim omogoča vladi, da kaznuje njene domnevne člane in zasega sredstva. Trumpov ukaz od vseh vladnih agencij in oddelkov zahteva, da »preiščejo, ovirajo in končajo vsakršne nezakonite operacije, ki jih izvaja antifa« in njeni podporniki. Antifa izraža pripadnost ideji in ni organizacija s pripadniki ali strukturo, zaradi česar se postavlja vprašanje, kako bodo ameriške oblasti sploh preganjale ljudi, ki jim očitajo povezanost. Republikanska senatorka Marsha Blackburn pa z novim predlogom zakona želi preganjati aktiviste, ki objavljajo podatke o agentih ICE (migracijska in carinska služba). »Trumpova tajna policija«, kot ji pravijo kritiki, se že od januarja sooča z očitki o nasilnih aretacijah in deportacijah ljudi, ločevanju družin, sporni pravni osnovi takšnega delovanja in tudi z ugibanji, da v njihovih vrstah delujejo desni skrajneži. Poleg tega so letos zasačili najmanj tri moške, ki so se izdajali za agente ICE in na lastno pest ugrabljali ljudi, jih nadlegovali na podlagi njihove rase in jim skušali odvzeti lastnino. [rtvslo/migrationinsider/cnn/nb](#)

Odlično ameriško-kitajsko sodelovanje

San Francisco/Peking – Novinarji AP so v raziskavi razkrili, da so kitajski digitalni nadzorni sistem nad prebivalci, ki velja za največjega na svetu, pomagala zgraditi ameriška podjetja iz Silicijske doline. Milijardni promet z digitalnimi storitvami, od tehnične opreme do aplikacij, nemoteno in pogosto skrito pred javnostjo poteka že četrto stoletje, kljub opozorilom različnih ameriških politikov, da takšno »sodelovanje« omejuje svobodo gibanja in govora na Kitajskem in s tem politično opozicijo, verske sekte in manjšine. Ameriška podjetja (Motorola, Nvidia, Intel, IBM, Dell, HP, Cisco, Oracle, Microsoft) naj bi tako na Kitajsko prinesla doktrino »predvidljivega nadzora«, ki naj bi preprečeval nasilje in terorizem z zbiranjem velike količine podatkov, od telefonskih klicev in sporočil, plačil, obiskov tujine, obiskanih spletnih strani in ogledanih videov, do poštnih dostav, vzorcev DNK in celo porabe elektrike in vode. Nadzorni sistemi ustvarjajo sezname »ključnih oseb«, ki jim nadzirajo in omejujejo gibanje. V mestu Xinjiang so tako prebivalci uvrščeni v različne varnostne kategorije, ki vključujejo tudi podatke, ali ima oseba npr. brado. [ap/nb](#)

Johannesburg so zajeli nemiri. Razlog: pomanjkanje vode, ki traja že dva tedna.

Nemčija kiha

Stuttgart – Nemški industrijski koncern Bosch je napovedal največje ukinjanje delovnih mest v svoji zgodovini. Lani so v podjetju napovedali ukinitve 5.500 delovnih mest, prejšnji teden pa je sledila odločitev, da bodo do leta 2030 ukinili še dodatnih 13 tisoč delovnih mest. Večina ukinitve bo prizadela zaposlene v Boschovem avtomobilskem segmentu. Kot razlog so navedli potrebo po zniževanju stroškov za ohranjanje konkurenčnosti, z rezi delovnih mest naj bi v avtomobilskem segmentu letno prihranili 2,5 milijarde evrov. Slednji se zadnja leta sooča s hudo konkurenco iz Kitajske in šibkim povpraševanjem v Evropi. Avtomobilski segment podjetja velja za največjega dobavitelja avtomobilskih delov in je do konca leta 2024 zaposloval 418 tisoč ljudi po svetu, od tega okoli 129 tisoč v Nemčiji. [sta/wswn/nb](#)

Izrael ubil 31 jemenskih novinarjev

Sana – V zračnem napadu izraelske vojske na jemensko prestolnico 10. septembra je bilo ubitih 31 novinarjev časopisa 26 September, kar velja za največji skupinski napad na novinarje po masakru na Filipinih leta 2009, ko je bilo v napadu na konvoj ubitih 32 novinarjev.

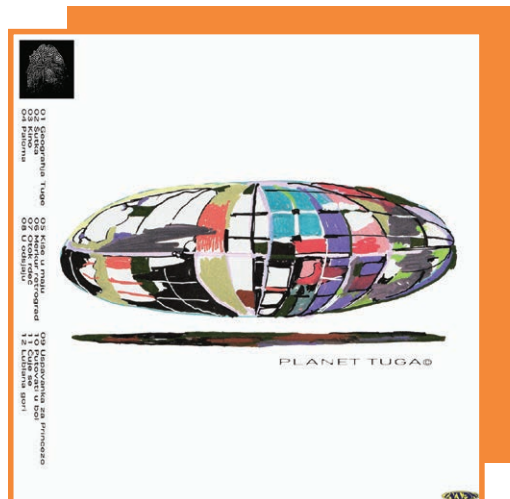
Stavba časopisa, ki je sicer uradno glasilo jemenske vojske, je bila napadena v popoldanskih urah, ko je bilo tam zaradi priprave časopisa večje število novinarjev in drugega osebja. Uničena je bila tudi tiskarna in arhiv časopisa. Izraelska vojska je sicer samo v Gazi od začetka invazije ubila najmanj 200 novinarjev, 4 novinarje tudi v Iranu. [cpj/nb](#)

Bogati in revni

Johannesburg – Južnoafriško prestolnico so sredi septembra zajeli nasilni protesti, saj sta dve mestni okrožji, kar dva tedna ostali brez vode. Vode je primanjkovalo tudi v bolnišnicah in šolah, zato so bile številne zaprte. Protestniki so na novinarski konferenci župana, ko je ta predstavil ukrepe za večjo dostopnost tekoče vode, obtožili da je v »vodni mafiji« in s tem namignili na dejavnost, ko posamezniki ali (kriminalne) organizacije v sodelovanju s politiki nalašč sabotirajo dostop do osnovnih dobrin, kot je voda, da omogočijo dostop (in zaslužek) zasebnim podjetjem. Johannesburg je sicer najbogatejše afriško mesto in prestolnica najbogatejše province Gauteng in je središče svetovne trgovine z zlatom in minerali. [wswn/nb](#)

Ameriška tehnološka podjetja naj bi pomagala zgraditi kitajski nadzorni sistem.

Insan – Planet Tuga

(Kapa Records, 2025)

Brigita Gračner
foto: Insan

Insan je kolektiv, ki se je formiral ob koncu leta 2014 in se po prvotnih improviziranih igranjih na vajah pretvoril in prefiltriral v bendovsko obliko podmladka jugoslovanskega novega vala. Njihov prvi albumski otrok v stilu punka in yugofuturizma je izšel leta 2019, naslovljen *Insan & grupa Ljudi*, pri hrvaški založbi više manje zauvijek, novi album pa se je za v posluh v celoti pojavil 1. oktobra, pod okriljem domače Kapa Records.

V zasedbi delujejo Benjamin Krnetić kot glavni vokalist, Matija Kuzman na bobnih in električnih tolkalih, Voranc Boh na basu, Ana Jerina, ki je na zbiru klaviatur in vokalu nadomestila Laro Mario Vouk, in Miha Zajklar, ki bend dopolnjuje pretežno s pozavno, sintom in vokali. Skupina na novem albumu še vedno združuje uporniški anti-establišmentski odnos punka z novimi zvoki elektronske glasbe, a je kljub nekaterim razpaljotkam vseeno manj hardcorovska, kar je nemara posledica menjave člana bolj težkokategornih zvočnih usmeritev Simona Intiharja za bobni.

Planet tuga je dolgo pričakovana plošča. Zasedba nas je dražila in album napovedovala že tri leta nazaj s singloma *Merkur Retrograd* in *Kino*, preko katerih smo lahko okusili, v katero smer bo šla nova plošča. Prvi je nakazoval melanholično art-pop umirjenost, drugi plesno radoživost, najbolj nedaven singel *Šutka*, katerega naslov se lahko interpretira tudi kot različica *pogo* plesa, pa kaže tehno punk elemente. Sicer pa album premore tudi precej baladic in *sentiša*, kot sta *Geografija Tuge* in *Kiše u maju*, predvsem pa dobrih, premišljenih in počasneje razvijajočih se komadov z več strukturne drznosti, tematske razdrobljenosti in detajlne zvočne igrivosti sintov, efektov, pozavnin trikov in drugega.

Planet tuga nas gotovo odnese v neko nostalgijo, tako po zvoku, balkanskem multilingvizmu, celo po kakem besedilu. Težko se je upreti asociaciji na pesem *Oči boje meda* zasedbe EKV v delu refrena *oi!, oi!* komada *Šutka*. Ampak, Insan niso kitarški bend, kljub temu da so punk. So sint-pop, a daleč bolj iznajdljivi kot Svemirko in še kopica bendov, ki se naslanja na 80ta. Včasih so z inštrumenti nalašč nekoliko *out of tune*, kot pokvarjena stara plošča, a hkrati uporabljajo sodobni *autotune*. Vsekakor pa so v novi, še privlačnejši fazi ustvarjanja v svoji edinstveni multižanrskosti, časovni fuziji in besedilih, ki so sinergija svetobolja, strasti in žuranja, pa tudi zavedanja zgodovine in sedanjih vojn. A življenje na planetu bede in žalosti, če je le možno z nekoliko zabave, mora iti dalje. Tudi če *Lublana gori!* “

Planšarija po makedonsko

(Gora se ne bo premaknila – Petra Seliškar, Slovenija, Francija, Severna Makedonija, 2025, 94')

Pia Nikolič
foto: Petra Pan Film

Nekje v daljavi se z določenih kotov pašnika komajda vidi vas v dolini. Najbližja civilizacija se zdi na dosegu roke, a hkrati pomeni dan hoda oddaljenosti. Bratje so na gori sami, imajo le drug drugega, štirinajst psov, šeststo ovac, krave in koze, ki so si svoje mesto prislužile celo v zaključni špici novega dokumentarnega filma Petre Seliškar, ki je na mariborskem festivalu dokumentarnega filma Dokudoc doživel slovensko premiero.

Režiserka, ki je tri leta redno obiskovala fante na planini in pri tem v vseh vremenskih razmerah živela v šotoru, je s filmom prikazala umetnost prikaza nečesa z odsotnostjo le-tega. S tem ko marsičesa ni prikazala, je prikazala več, kot bi z direktnim posnetkom tega istega. Zakol ovce je tako še bolj pretresljiv in ritualen, ker se izrez kamere konča tik nad njeno glavo. Na obrazu najstarejšega, ki postopek izvaja in ki morda šteje nekaj čez dvajset let, pa se med tem izmenjujejo spoštovanje, obžalovanje, moč, pogum, magičnost, žalost in nuja. Podobna praznina, ki jo zgodba napolni s tem, da ne obstaja, se izriše, ko gre drugi najstarejši vmes za nekaj časa v dolino. Med telefonskim pogovorom izvemo le, da zdaj nabira šipek, dolge tišine med odgovori in vprašanji pa kar kričijo, kako se fanta pogrešata.

Na gori so tvoja družba pač živali in ostali bratje, ki so po svoje prevzeli vzorce obnašanja psov, s katerimi so obkroženi in jih obožujejo. Med igro se grizejo in ravsajo, ko je kateremu dovolj, pa na drugega zarenči in odide. V tropu je glavni najstarejši, ki je alfa in nosilec znanja. Vsi ostali se mu pokoravajo in to se jim zdi povsem naravno.

Dokumentarec je sicer observacijske narave, le parkrat v filmu se kateri od fantov obrne naravnost v kamero in začne s svojo razlago. O drugih delih življenja, denimo času, ko so nekateri čez leto v šoli, tako izvemo sproti, košček za koščkom. Režiserka je ob premieri sicer hudomušno komentirala, da so bili pred kamero »vsi ti moški, za kamero jih je bilo pa še več in ne vem, s katerimi sem imela več težav«. Snemanje je namreč skupaj s pripravami trajalo pet let.

Dolgi in mirni posnetki vseh vrst, od makro posnetkov žuželk do totalov narave, zato prikazujejo planino skozi vse leto. Kljubujejo ji samo ljudje, ki so enakovredni psom, imenovanim po umrlih voditeljih, kot so Stalin, Hitler ali Tito. V navidez pusti pokrajini imajo vse: novice o Alpah, »kjer krave priklopijo kar na avtomat, ki sam pociza mleko«, namizne igre na pametnih telefonih, predvsem pa svobodo in drug drugega. Le kakšne ženske družbe bi si še želeli. “

Kegljačice Adrie nadaljujejo z zmagami

V lanske sezoni so se kegljačice koprške Adrie zanesljivo uvrstile v prvo kegljaško ligo in s tem izpolnile pred začetkom nove sezone postavljen glavni cilj – obstanek med elito. Razlog za to je v tem, da so igralkе v povprečju daleč najmlajše med vsemi ostalimi konkurentkami. Kljub neizkušenosti so navdušile že na prvih dveh tekmah nove sezone. Zmagi na teh dveh tekmah jih po nepopolnem krogu uvrščata na sam vrh razpredelnice, saj so edina ekipa s štirimi točkami. V devetčlanski ligi sta neporažena še Miklavž in Calcit, a sta obe ekipi doslej odigrali zgolj eno tekmo. Adria je v prvem krogu doma s 6:2 premagala tržiški Ljubelj, pretekli konec tedna pa je v Areni Bonifika z enakim rezultatom padel tudi postojnski Proteus. Pri Koprčankah so svoj dvoboj dobile kapetanka Neža Čandek, Urša Mejač ter Larisa Bertok. Izenačeno sta odigrali Julija Kocan ter Bianca Bučar, medtem ko je edini niz v koprskem taboru izgubila Brina Janjič. Vsekakor sta uvodni zmagi dobra popotnica za nadaljevanje državnega prvenstva. Naslednji obračun bodo varovanke Marina Kraglja odigrale jutri v Slovenski Bistrici. V prvi ligi letos spremljamo tudi moško ekipo Adrie, ki pa je sezono začela povsem drugače, saj je izgubila na obeh gostovanjih. S 6:2 so sprva priznali premoč Litiji, nato pa še Ljubelju. Za razliko od kegljačic bodo kegljači jutri debitirali na domačih tleh, ko bodo gostili Calcit.

Slovenija najuspešnejša v plezanju

Za slovenskimi plezalcami in plezalkami je izjemno svetovno prvenstvo v Seulu, saj so z dvema zlatima in eno srebrno medaljo Sloveniji zagotovili naziv najuspešnejše države prvenstva. Prvo ime prvenstva je bila znova Janja Garnbret, ki je z zmagama v težavnosti ter balvanskem plezanju zopet dokazala, da je najboljša na planetu. Korošica, ki se je letos odločila za večmesečni počitek, vse od leta 2019 na posamični tekmi ni bila slabše kot drugouvrščena. Na drugem mestu je bila v težavnosti še ena slovenska predstavnik, Rosa Rekar, ki je poskrbela za dvojno slovensko slavo. Za njima je zaostala domačinka Seo Chae-hyun. Garnbret je bila zmagovalka tudi na balvanskem poligonu, kjer se je vse do zadnjega za zmago borila s Francozinjo Oriane Bertone, ki pa ji naposled ni uspelo priti do vrha. Tretja je bila Melina Costanza iz ZDA. Na tekmovanju so imeli Slovenci predstavnike tudi v moški konkurenci, a so ostali brez vidnejšega uspeha.

Penilo se je v Skopju

V Skopju je bila konec tedna organizirana še zadnja letošnja tekma za svetovni pokal v spu-

Kegljačice Adrie v ligi trenutno zasedajo 4. mesto z osvojenimi 8 točkami.

stu na divjih vodah. Slovensko premoč sta nadaljevala Ana Šteblaj in Anže Urankar, ki sta dosegla novi zmagi. Slednji je pred tem na Češkem že drugič zapored ubranil naslov svetovnega prvaka, ki ga je osvojil skupno že štirikrat. Uspešen je bil torej tudi v Severni Makedoniji, kjer je na prvi tekmi za 65 stotink ugnal Francoza Maxencea Barouha. V finalu sta bila še dva Slovenca, Jon Šenk na desetem ter Matija Preskar na dvanajstem mestu. Na sobotni tekmi je nato Urankar osvojil tretje mesto, kar je bilo dovolj za drugo mesto v skupnem seštevku. V svoji konkurenci je bila nepremagljiva Ana Šteblaj, letošnja svetovna prva-kinja do 23 let, ki je dobila obe tekmi. Z dvema zmagama v kanjonu Matka je potrdila prevlado v sprintu na divjih vodah, obenem pa je osvojila tudi prvo mesto v skupnem seštevku svetovnega pokala.

Tjaša Kysselef na Madžarskem

V drugi polovici oktobra se bo v glavnem mestu Indonezije, v Džakarti, začelo svetovno prvenstvo v gimnastiki. Še pred tem so se telovadci preizkusili v madžarskem Sombotelu, kjer je slovenske barve v finalu zastopala zgolj Tjaša Kysselef. Na preskoku je osvojila končno

osmo mesto, kar ni zadovoljilo njenih visokih apetitov. Prvi skok je tekmovalko celo sprva uvrstil na zmagovalni oder, a je dober rezultat s padcem pri drugem skoku pokvarila. Zmagala je Avstrijka Charlize Mörz. Brez nastopa v velikem finalu sta v svojih disciplinah ostala Lucija in Anže Hribar. Prva je bila neuspešna na dvovišinski bradlji, medtem ko je njen brat nastopal na parterju. Oba sta bila v polfinalu deveta, tako da sta za las ostala pred vrati finala.

Pfeifer zadovoljen dvanajsti

Slovenija je imela na svetovnem veslaškem prvenstvu v kitajskem Šanghaju zgolj enega predstavnika v enojcu – Filipa Mateja Pfeiferja, ki je bil zadovoljen že z uvrstitvijo v polfinale, kjer je izpadel. Kasneje v finalu B ni imel realnih možnosti za uspeh, saj so mu nasprotniki kar hitro pobegnili. Na koncu se je 26-letnik veselil končnega dvanajstega mesta, v njegovi disciplini pa je slavil Grk Stefanos Ntouskos, ki je bil hitrejši od olimpijskega prvaka, Nemca Oliverja Zeidlerja ter Belorusa Jeugenija Zalatiya. Na prvenstvu je največ medalj osvojila Nizozemska, ki se je veselila kar štirih zlatih kolajn.

Janja Garnbret na domačem terenu.

»Vsi ste (terror)isti!«

Trump bi prepovedal OZN

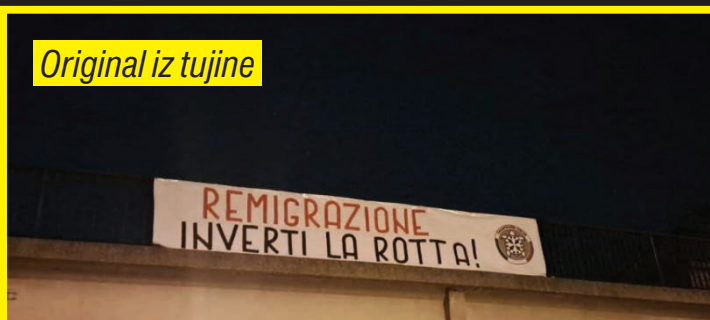
>> Potem ko je ameriški predsednik Donald Trump za teroristično označil (in s tem javno prepovedal) ameriško antifašistično organizacijo Antifa, ki je seveda in kajpak in logično odgovorna za vse puče, atentate, strelske pohode, slabe rejtinge, droge in tudi za prihajajočo recesijo, zdaj menda razmišlja, da bi za »teroristično« označil tudi Organizacijo združenih narodov. Ta naj bi njegov sloviti nastop na 80. obletnici »sabotirala« s tem, da mu je ugasnila tekoče stopnice in izključila teleprompter (ekran z izpisanim govorom), to pa naj ne bi bil zgolj očiten napad na njegovo duševno in obče zdravje (tehnični atentat!), ampak na samo demokracijo, ameriške vrednote in ameriške interese. Kakih 10 tisoč v New Yorku zaposlenih birokratov OZN bi preprosto deportiral v Salvador, pa naj se tam »bunijo« glede nespoštovanja »mednarodnih dogovorov«, »človekovih pra-

»Tehnični« atentat na Donald Trumpa v stavbi OZN v središču New Yorka

víc« in »vladavine prava« ter ostalih pojmov, ki so seveda le nazadnjaški ostanki prejšnjega tisočletja. Potem, ko je okoli 100 delegatov držav OZN zapustilo dvorano med govorom izraelskega predsednika »Bibija« Netanjahuja, pa o podobnem razmišlja tudi ta – v novem tisočletju je nasprotovanje genocidu pač še en »antisemitizem«. **PRESS**

Original iz tujine

Domača originalna kopija

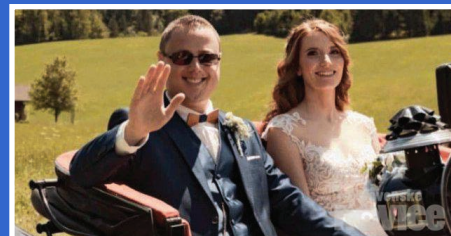
Nacionalisti proti nacionalistom

>> Konec prejšnjega tedna so se v številnih italijanskih mestih, tudi v Trstu, pojavili transparenti z napisom »Remigrazione«, v prevodu: remigracija, ki pomeni vrnitev priseljencev oziroma njihovih potomcev v izvirno državo. Pobuda je stekla na nacionalni ravni, od severa do juga Italije. Slovenski nacionalisti so se zato odločili, da jim bodo vrnilili udarec s svojimi transparenti »Remigracija«, kar naj bi pomenilo ponovno množično slovansko selitev v Julijsko krajino, Trst in okoliške vasi. Da tam – in na naši obali – v relativnem miru že živijo tako Slovenci kot Italijani, pa nobenega posebej ne zanima. **PRESS**

POROKE NA DESNICI NE BO!

Kvečjemu pogreb

>> Na domačem desnem političnem polu so v strašni dilemi, kako »dohiteti« premierja Goloba, ki je z razkošno poroko poskrbel, da se je o njej (in o njem) vsaj teden dni na dolgo in široko govorilo. Prvi problem je ta, da so vsi desni prvaki že dolgo, dolgo poročeni in imajo številne otroke, ločitev pa je kajpak proti bogu in ne pride v poštev. Drugi problem je, da bi bili po vsej verjetnosti povabljeni prav isti ljudje, ki so prišli tudi na Golobovo poroko: direktorji javnih podjetij, vplivni gospodarstveniki, politični in kapitalski botri ter upokojeni politiki, ki se še vedno smukajo po javnosti. Kar pa spet pomeni, da jih je Golob »prehitel« in povabil prvi. Tretji problem je, da javnosti ne morejo navdušiti s poroko kake od mlajših desnih vplivnic ala Zala Tomšič, ker bi s tem zasenčili vodilne moške v strankah, česar pa zaradi ideoloških preprek (moški so glavni!) seveda ne bodo storili. Politični analitiki zato ocenjujejo, da bodo na desnici naredili »politično« poroko in to kar v trojčku Janša-Logar-Vrtovec, a ker to med ljudmi ne bi vzbudilo kakšnih pretiranih simpatij, naj bi razmišljali, če ne bi morda raje organizirali kakšen državniški, slavnostni – pogreb. Tu pa pridemo do četrtega (čigav pogreb?) in petega problema: kako levičarjem preprečiti, da ne bi prišli na sedmino? **PRESS**

lahek

4		5		7				
		3	4			7		1
		7	5		2	9	6	
7	4					1		
9								2
		6					3	9
	2	9	7		5	6		
8		1			6	2		
				9		3		5

srednji

		9			6			8
			7			5	6	1
			2		8		7	
			6	2			9	
9		6				4		5
	1			7	4			
	6		5		2			
2	9	5			7			
4			1			9		

težji

4			5				8	6
			4			7	2	
6	3				9			4
		3		8			7	
	8			1		2		
3			2				1	9
	4	5			3			
2	6				8			7

žleht

			3		7		1	
3		4		1		2		
8		2						
			6				5	
	6	9				7	3	
	4				2			
						5		1
		3		4		9		6
	2		1		9			

KOLOFON

Časopis Megafon

Izdaja: AK NET,
telekomunikacije, d.o.o.

Prešernova ulica 4a, 6310 Izola

ISSN: 2820-5782

Tisk: Tiskarna Salomon

Naklada: 20.000

Glavni urednik: Željko Urumović

Urednica časopisa: Pia Nikolič

Oblikovanje & naslovnica:

Nejc Bahor

Lektura: Eva Brajković

E-pošta: urednik@megafon.si

**Ne zamudite aktualnih
vsebin časopisa,
spletne strani in televizije Megafon!**

**Prijavite se na
tedenski obvestilnik:
obvestilnik@megafon.si**

